Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

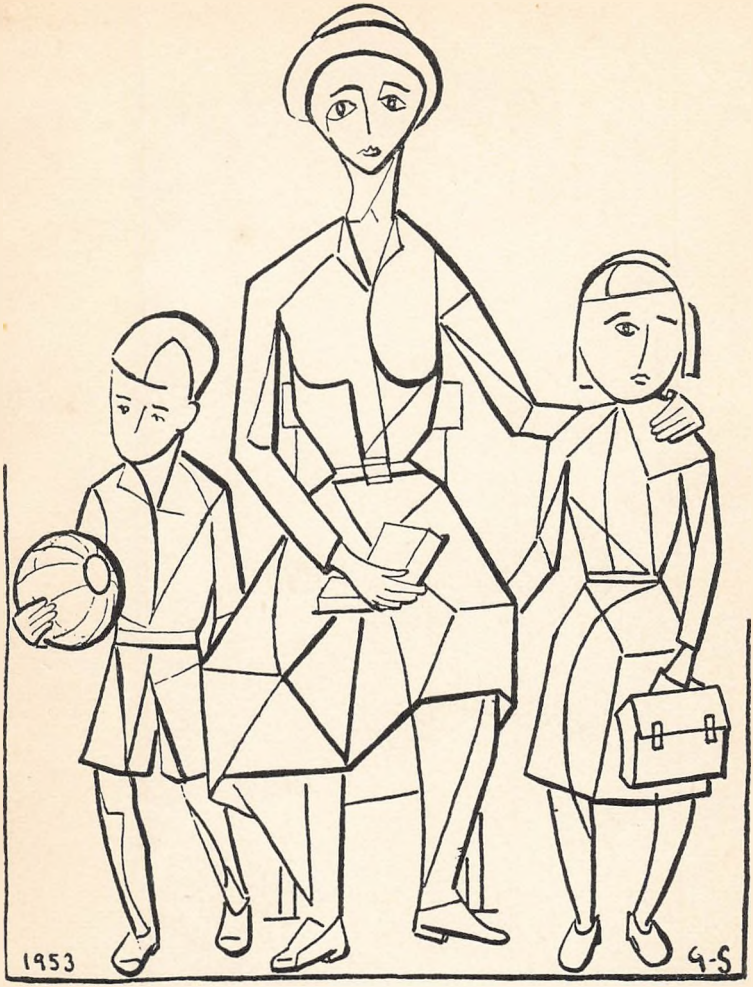
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ÅRSSKRIFT

for gamle og nuværende elever fra

TØNDER STATSSEMINARIUM

ÅRSSKRIFT

FOR GAMLE OG NUVÆRENDE ELEVER FRA
TØNDER STATSSEMINARIUM

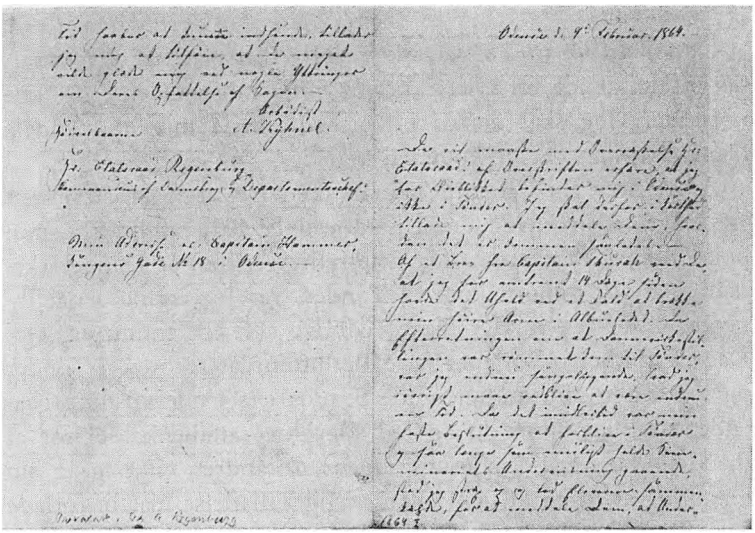
UDGIVET AF
TØNDRINGER-SAMFUNDET
NUMMER 11 . TØNDER 1953

INDHOLDSFORTEGNELSE:

A. Nyholm: Fra arkiverne ... 3
Aa. Glenstrup: Lidt grønlandsmik ... 6
Poul Larsen: Farvefilmen „På togt i grænselandet" ... 10
Jens Lampe: Hvad sker der bag jerntæppet ... 14
H. C. Hansen: Skolen og litteraturen ... 18
Knud Fanø: Nicolai Svendsens erindringer ... 22
S. Fritz og S. Schoubye: Gammelt Tønder sølvtøj ... 31
Jørgen B. Leth in memoriam ... 48
Dimittenderne 1953 ... 49
Tøndringer-Samfundets regnskab ... 50
Meddelelse fra formanden og kassereren ... 51
Året rundt ... 52
Vore 25-års jubilarer ... 54
Th. Lauridsen: Siden sidst ... 57
Inden for murene ... 61

Omslagstegning: *J. Grum-Schwensen.*
Tegningerne side 5, 8, 13, 17, 21, 28: *J. Uldall.*
Trykket på omslagets 4. side: *Ole Olesen.*
Klicheer: *Lind Hansen,* København.
Redaktion: *Th. Lauridsen,* Roskilde og *Sig. Schoubye,* Tønder.

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI I/S

Asger Nyholm: FRA ARKIVERNE

Nedenstående brev beretter om seminariets rømning i 1864. Til forståelse af brevet kan gives følgende oplysninger:

Brevskriveren, *A. Kyhnel,* var seminariets daværende forstander. Han havde den 7. januar 1858 under kraftige nationale tilkendegivelser åbnet seminariet for første gang som dansksproget seminarium. Han gik stærkt ind for den kraftige danske sprogpolitik i Slesvig i årene mellem krigene. Han blev efter 1864 forstander for seminariet i Lyngby ved Grenå.

Adressaten, *Th. A. Regenburg,* var departementschef i det slesvigske ministerium. Brevet findes i hans arkiv i rigsarkivet.

Kaptajn *Thurah* var lærer ved seminariet. Han var præstesøn fra Ribe, teolog af uddannelse og havde sin kaptajnsrang fra sin deltagelse i treårskrigen.

Kancelliråd *Kiær* var af den danske regering blevet konstitueret som borgmester i Tønder i 1851. Fra 1853 var han herredsfoged i Tønder og Højer herreder.

Rømningen af Dannevirke fandt sted fredag aften den 5. februar.

Odense d: 9de Februar 1864.

De vil måske med Overraskelse Hr: Etatsraad! af Overskriften erfare, at jeg for Øieblikket befinder mig i Odense og ikke i Tønder. Jeg skal derfor i Korthed tillade mig at meddele Dem, hvordan det er kommen saaledes. —

Af et Brev fra Capitain Thurah veed De, at jeg for omtrent 14 Dage siden havde det Uheld ved et Fald at brække min høire Arm i Albueledet. Da Efterretningen om at Dannevirkestillingen var rømmet kom til Tønder, var jeg endnu sengeliggende, hvad jeg iøvrigt maae vedblive at være endnu en Tid. Da det imidlertid var min faste Beslutning at forblive i Tønder og saa længe som muligt holde Seminariets Underviisning gaaende, stod jeg strax op og lod Eleverne sammenkalde, for at meddele Dem, at Underviisningen uforandret vilde gaae sin Gang, og at ingen af dem uden særlig Tilladelse maatte forlade Byen. Imidlertid udviklede Begivenhederne sig med overordentlig Hastighed, om Søndagen fandt forskjellige oprørske Demonstrationer Sted. Byen blev med hvert Øieblik mere fanatiseret og alt tydede med Vished paa, at der om Aftenen naar en Artilleri Afdeling, der for Øieblikket opholdt sig i Byen, havde forladt denne, vilde finde et voldsomt Forsøg Sted, paa at fordrive de danske Embedsmænd. Da jeg desuden fra flere Sider fik paalidelig Efterretning om, at det navnlig var Cancelliraad Kjær og mig, der vare Gjenstandene for den største Forbittrelse, samt at jeg ved at forblive i Byen maatte befrygte allehaande Mollest og personlig Overlast, saa besluttede jeg mig til at begive mig til Møgeltønder, for der i Nærheden at afvente Begivenhedernes Gang. Der erfoer jeg at Eleverne, for at være sikkre paa Liv og Lemmer, allerede for største Delen havde maattet drage bort og da jeg tillige indsaae, at det ikke vilde være mig muligt at udrette noget, saalænge jeg var berøvet Brugen af min høire Arm og ude af Stand til at udføre mine Forretninger, afreiste jeg med min Familie til Odense, for der i min Svoger Capitain Hammers Huus, at gjenvinde min Helbred. Imidlertid er det min Hensigt, saasnart jeg kan hjælpe mig selv og Forholdene tillade det, at vende tilbage til Tønder for at gjøre et Forsøg paa, at holde paa Stumperne. Da jeg imidlertid ikke kan skjule for mig selv,

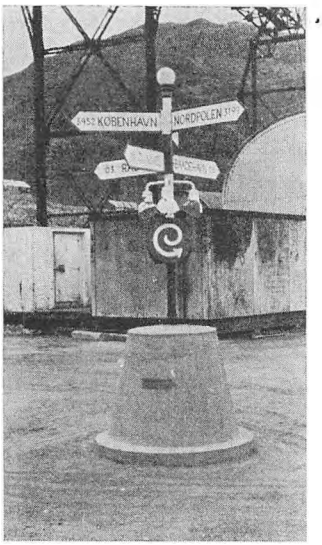
at det under de nærværende Omstændigheder vil være saare vanskeligt om ikke umuligt at bringe selv den beskedneste Form af et dansk Seminarie tilveie i Tønder, saa tillader jeg mig, at henvende mig til Hr. Etatsraaden med et Spørgsmaal, om jeg ikke for Tiden paa anden Maade bedre vil kunne virke i Fædrelandets Tjeneste. — Idet jeg beder Hr: Etatsraaden! om foreløbig at tage denne Privatskrivelse, istedetfor den officielle Indberetning om det Forefaldne, som jeg om nogen Tid haaber at kunne indsende, tillader jeg mig at tilføie, at De meget vilde glæde mig ved nogle Yttringer om Deres Opfattelse af Sagen Ærbødigst, A. Kyhnel.

Høivelbaarne Hr: Etatsraad Regenburg
Commandeur af Dannebrog og Departementsschef!
Min Adresse er: Capitain Hammer, Kongens Gade No. 18 i Odense.

Pædagog in spe vækker stor opstandelse i Nordjylland

Er det mon udødeligheden Manse stræber imod?

Aage Glenstrup

LIDT GRØNLANDS-MIK

Det gamle, veltjente grønlandsskib Disko lå på rheden i Frederikshåb, da jeg ankom nordfra efter en måneds normadetilværelse i midnatssol mellem isfjælde, fuglefjelde og eskimobopladser.

Der blev heldigvis et døgns ophold i Frederikshåb, så kolonien kunne blive gået efter i sømmene — det var jo hjemstedet for Tønder seminariums grønlænder Apollorac Mogensen af hvem jeg havde fået alle mulige oplysninger med anvisning af ture til nærliggende fuglefjælde; men hverken vejret eller tiden tillod dette, så det blev kolonien, der måtte holde for. Her var nu også meget at studere. Frederikshåb er en meget driftig fiskeriby, og om morgenen var der en livlig tøffen af motorbåde, der skulle ud at fiske på bankerne. Store nyanlæg ved havnen fortalte, at fiskeriet var inde i en vældig opgangsperiode. I øvrigt lignede kolonien de andre i Sydgrønland: et hundrede maleriske træhuse lå spredt over terrænet i den hævede skærgård, mellem hvilke det hurtigt lykkedes at udpege bestyrerbolig, skole, sygehus, bageri — med en rømøbo som mester, — butik — med skrappe opslag om børns hærværk, ja drenge er drenge også her i vort nordligste amt, — elværk og kirke. Kirken var smuk med et gammelt billede af vor berømte zoolog

biskop Otho Fabricius, forfatter til Fauna Groenlandica, der var præst her 1768—73. Udenfor kirken var rejst en sten med en mindeplade, hvorpå der stod:

Han elskede grønlænderne
lærte dem om den levende Gud
levede sammen med dem i alt
var fangernes lige i mod på havet
underviste de lærde om
vort lands dyr og dets sprog.

Uvilkårligt lod jeg blikket glide ud over det kolde hav, hvis bølgetoppe lyste hvidt: det var derude Otho Fabricius i sin spinkle kajak modigt var sejlet ind mellem de store bardehvaler og havde studeret deres brug af barder og harmonikafolder.

Aftenen i Frederikshåb bød på et stort skuespil. Vel et hundrede grønlændere var mødt op i deres smukke festdragt for at overvære en kirkelig procession med efterfølgende gudstjeneste. Det var biskop Fuglsang Damgaard, der iført en smuk gammel bispedragt — oprindelig Christian den VIII. kroningsdragt fra 1839 — gik i spidsen for præsterne. I fjor blev kolonien meget skuffet, da kongeskibet på grund af vejrforholdene sejlede forbi, så det var et plaster på såret, at der i år kom besøg af Grønlands biskop.

Næste dag dukkede vi ud i tågen og isen i Davisstrædet med de ledsagende fænomener: tuden i dampfløjten og nedsat fart, så vi kom først til Ivigtut den følgende morgen. Jeg havde glædet mig meget til dette besøg. Ivigtut er vel nok det berømteste findested i verden for sjældne mineraler, hvoraf Thomsenolit, Hagemanit, Jarlit og Ivigtit ikke er fundet andre steder på jorden. Og så er der smukt! Navnet betyder den græsrige dal, hvilket går igen i navnet Grønnedal, den danske marinebase et par kilometer længere inde i fjorden. Det meget milde klima med en sommer omtrent som vor maj, med sommervarme på enkelte dage helt op over 20 grader, med ret betydelig nedbør, er årsagen til den store frodighed. Et mandshøjt krat af pil, røn og af kvaner kravler et godt stykke op ad fjældsiden og skjuler næsten ganske minebyens anlæg. Ivigtut er noget for sig i Grønland, et lille stykke Danmark, et lille stykke moderne teknik flyttet her op i ødemarken. Med undtagelse af

Moralsk historie i 3 billeder

1. Her passer hr. Glenstrup sit arbejde i Tønder.
2. Her holder han sommerferie i Grønland.
3. Og her er han hjemme igen i familiens skød.

nogle få grønlandske kivfak'er er alle minebyens 100 indbyggere danske, hvoraf adskillige er taget herop for at samle kapital til at starte en forretning, købe en gård eller lignende hjemme i Danmark efter tre års arbejde.

Her er havnekaj ligesom i Godthåb, her er macadamiserede veje, vejviser til Nordpolen og til København! Her er køer, ja endog en tyr! Her er tennisbane, fodboldbane og biografteater, men ingen billetter, da adgangen er gratis til alle films! Et vældigt hul, det 60 m dybe kryolitbrud ligger midt i byen ved en betondæmning sikret mod indtrængen af havvand. Jeg fik forbindelse med en ung geologstuderende, der elskværdigt viste mig rundt overalt. Vi kørte først 60 m ned gennem fjeldet med elevator og stod så i bunden af bruddet, der er 200 m langt og 100 m bredt. Her var man i færd med at bore efter nye kry-

olitforekomster, da de forhåndenværende kendte kun vil slå til i ca. 15 år. Højt oppe på fjældvæggen hang minørerne i deres bæreseler og syntes at svæve frit i luften, mens de borede sprænghuller i kryolitvæggen. På bruddets bund var en kran i færd med at læsse kryolit op i store lastbiler, såkaldte dumptors, der kunne slæbe en last af 10 tons kryolit og igennem en 500 m lang transporttunnel til havnekajen, hvor råkryoliten aflæssedes i en kæmpemæssig bunke. Her var det let at finde smukke stykker af det islignende kryolit, af det violette flusspat, og finde kæmpestore jernspatkrystaller og glinsende krystaller af blyglans, svovlkis og kobberkis; det var ganske vist tungt at slæbe med, men hjem til sem i Tønder skulle det! Disko skulle iøvrigt have 1000 tons kryolit med hjem til fabriken Øresund, men indladningen heraf gik hurtigt; kranen tog en tipvogn med 2 tons hvert 40. sekund og tømte dens indhold ud i Diskos last.

Den store overraskelse var dog heroppe at træffe en gammel Tønder seminarist, det var Alfred Bruun Nielsen, der få dage i forvejen havde rykket sine teltpæle op i Padborg og flyttet dem herop til Ivigtut, hvor han skulle være lærer for 14 danske børn fra Ivigtut og Grønnedal. Han glædede sig til — som den raske sportmand han er — at bestige fjeldtoppe, gå på jagt, tage på fiskeri og lede idræt for minearbejderne. Han fortalte, at han var sejlet herop til Bluie West One og så fløjet derfra til Grønnedal — Flyveturen var det bedste, Grønlands fjælde havde taget sig pragtfuldt ud set fra luften!

Bruun Nielsen og jeg fik en god dag ud af det. Jeg blev inviteret med på en tur med motorbåd til Grønnedal, hvor Bruun Nielsen skulde tale med nogle mødre om skoletid, skolebøger etc. Det blev en dejlig sejltur, og hjemturen til fods til Ivigtut gennem pile- og rønnekrattet var en stor oplevelse, her var mange planter, som jeg ikke havde truffet i Nordgrønland, og selvom plantepressen var sprængfyldt måtte de med. Aftenen sluttede i biografen med en Robin Hood farvefilm, så dagen bød på lidt af alt!

Så tog vi afsked. Disko sejlede atter ud i isen og tågen; og snart kom Kap Farvel med sit tilhørende blæsevejr, og Grønlands fjælde forsvandt i horisonten. *iliniartitsissok Glenstrup*

K. O. Bjarnason

Poul Larsen

FARVEFILMEN

»På togt i grænselandet omkring Tønder«

(BYER, MARSK OG VADEHAV)

For et par år siden fik nogle tøndringer den tanke, at man burde optage en farvefilm, der kunne fortælle om den særprægede egn, de boede i: marskens og vadehavets.

Medlemmer af Tønder Turistforening og af lokalafdelinger af foreningerne Norden og Rotary søgte sammen og lagde de planer, der i denne sommer er blevet realiserede.

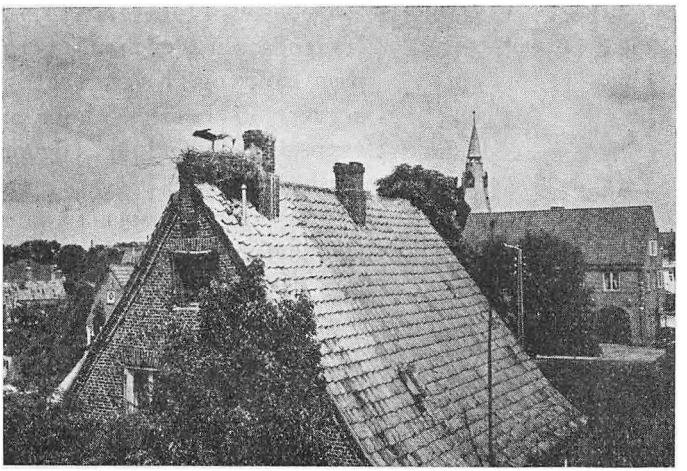
Hovedpunkterne i forhandlingerne var økonomien, fotografen og drejebogen.

I foråret 1953 var man så langt, at et filmsudvalg blev nedsat. Da havde man skabt det foreløbige økonomiske grundlag ved midler, der stammer fra især interesserede forretningsfolk og kommuner, hvoraf de sidste har ydet det største bidrag.

Den islandske fotograf K. O. Bjarnason har i sommerens løb i samarbejde med et forretningsudvalg og et manuskriptudvalg optaget en farvefilm, der i billedtekst spiller ca. 30 minutter, og med hoved og tekstning vil komme til at få en spilletid på 45—50 min. De samlede udgifter vil med een kopi komme til at ligge på omkring 10.000 kr.

Disse korte oplysninger til indledning før en omtale af selve filmen, der forhåbentlig vil have interesse ud over det ganske land.

Når oplysningerne ikke er fyldigere, hænger det sammen

med, at filmen først får premiere i januar 1954 og det endelige resultat i spilletid og økonomi ikke kan foreligge før.

Den opgave, man stillede sig, var, at skabe en film, der på een gang skulle være en dokumentar-, kultur- og turistfilm.

For at give filmen karakter af også at være en spillefilm er der indlagt en art handlingsforløb ved to kvindelige statister, der kæder de mangeartede bestanddele sammen.

Filmen er bygget op i fire hovedafsnit:

1. Tønder by
2. Tønder omegn
3. Rømø
4. Marsk og vadehav.

I Tønder bliver man ført igennem byen under en byvandring, hvor den fine arkitektur fra gotik til klassisisme kommer frem i bygninger og portaler, hvor gavl- og langhuse viser deres karakteristiske karnapper, og hvor man bliver præsenteret for de ædle kunsthåndværk: kniplinger og filigran. Et storkepar med reden fuld af unger, menneskebørn i friluftsbadet og nystrøgne studenter danner kontraster til kirkens rige inventar: renæssance og barok i prædikestol, epitafier og lektorie, og til museets samling af hollandske fliser.

Under egnsturen gives indtryk fra landsbyen Møgeltønder, marskbyen Højer og klosterbyen Løgumkloster. Vi besøger Højer sluse, grænsen i Rudbøl og Løgumkloster kirke. Egnens byggeskik i gård, hus og kirke er søgt fremdraget med livfulde billeder af det daglige liv og arbejde, bl. a. fra et stort hestemarked i „Kloster".

Rømø: her er det dæmningen, Nationalmuseets rømøgård og den brede badestrand, der er motiverne.

Billederne fra marsken er optaget i Ny- og Gammel Frederikskog mellem Højer, Siltoft og Rudbøl. Det er højsommer, og fennerne er fulde af stude, får og heste, høsten er i fuld gang. Ad de indre diger køres kornet hjem, på en vej i niveau med fennerne møder vi en fåreflok på over hundrede individer. Der er få mennesker, mange dyr og vidt udsyn.

I afsnittet om vadehavet ser vi sandormetuerne foran Emmerlev Klev, og kvelleren og kvellerbæltet foran forlandet ud for Højer sluse — marskbyggerne. Slikgårdene langs Rømødæmningen og grøftemaskinen under arbejde i marsken viser, hvordan mennesket skubber på naturen. Her gøres Danmark større.

Dette er en kort skitse over det, man har forsøgt at få med i denne film, og det er kun nogle enkeltheder, der er nævnt.

Den lånes og lejes ved henvendelse til Turistforeningen i Tønder.

Om det lille r's store betydning i nu-dansk, klart belyst i folkehelten, uselviske Tovaristsch Andreavitjs livshistorie (sommerkapitlets 3 afsnit).

1. Om hvordan Marx- evangeliet fængslede i Tønder arrest.

2. Om vor helts lidelseshistorie, set bagfra i Sønderborg arrest.

3. Om vor helts himmelfart til Bukarest.

Hvad sker der

BAG JERNTÆPPET

Interview med Jens Lampe (38)

Jens Lampe, der nu har slået sig ned i midten af riget, nemlig Nyborg, har fartet en del rundt i Danmark — og Europa med iøvrigt. Afvigte sommer var han tre uger bag det såkaldte jerntæppe, og vi har i den anledning en samtale med ham.

— Du har vandreblod i årerne?

— Ja, jeg tror det er en arv fra mine forfædre, som i flere led tilbage var håndværkere og som sådanne drog „på valsen" rundt i forskellige lande.

— Men du har også skiftet embede af og til.

— Unægteligt. Men er det ikke gavnligt, at man også som lærer har sine lære- og vandreår, at man henter oplevelser og erfaringer fra forskellige milieuer og skoleformer? For mig har det i hvert fald været berigende, og jeg har ikke fortrudt det.

— Har du også fået visse erfaringer bag jerntæppet?

— Mange. Bl. a. den, at vort danske samfund — trods sine fejl — er noget af et mønstersamfund i social henseende. Vi kan med god ret sige, „at få har for meget og færre for lidt".

— Hvorledes bar du dig ad med at komme til Rumænien?

— Jeg deltog i den internationale ungdomsfestival i Bukarest, hvor mellem 30—40.000 unge fra hele verden deltog. Vi rejste gennem Østtyskland, Tjekkoslovakiet, Ungarn og Rumænien — en pragtfuld tur.

— Var denne festival ikke en kommunistisk foranstaltning?

— Officielt ikke og i og for sig heller ikke i praksis, for selv om en stor part af deltagerne, måske flertallet, var kommunister, var formålet med stævnet blot, at vi skulle lære hinanden at kende. Det kammeratlige samvær var det vigtigste, og alle unge var indbudt uanset race, politisk eller religiøs

indstilling. Selv fra lande som Argentina, Spanien og Schweiz, hvor de kommunistiske partier er forbudt, var der deltagere, og der blev ikke agiteret eller øvet politisk påvirkning, medmindre vi selv indlod os i diskussion med kommunister.

— Var I under opsigt på rejsen?

— Ikke spor. Vi havde tolke, der stod til rådighed, hvis vi ønskede det, men vi kunne iøvrigt fotografere og bevæge os frit, opsøge hvem og hvad vi ville.

— Hvad var som helhed dit indtryk af forholdene i de såkaldte folkedemokratiske lande?

— At man i hvert fald i Ungarn og Rumænien gerne ville have handlet som Jugoslavien, hvis man havde haft samme geografiske biliggenhed. Det arbejdende folk var indstillet på en social revolution og havde ikke — som de fleste vist tror — i 1945 valget mellem et vestligt demokrati og et kommunistisk diktatur, men mellem to former for diktatur, hvoraf det de havde før 45 i visse henseender var værre end det de fik. Jeg skal nævne et par eksempler. I 1945 regnede man med at 40% af befolkningen ikke var skrivekyndige og 25% totale analfabeter. De følgende tal er opgivelser, som ikke stammer fra kommunistiske kilder. En undersøgelse i 1930 viste at 12.000 godsejere rådede over 41,5% af de opdyrkede areal, d. v. s. mere end dobbelt så meget som næsten 2,5 millioner småbrugere tilsammen. 700.000 bondefamilier ejede overhovedet ikke jord, men var en slags livegne. Selv om udviklingen havde bedret sig noget i årene mellem 1918 og 45, lå der et tungt åg på den arbejdende befolknings skuldre. Den rumænske olie ejedes af udenlandske selskaber, telefonvæsenet var amerikansk, jernbanerne i tyske hænder, postvæsenet østrigsk og landevejene svenske. Er der noget at sige til at den underkuede og fortrykte befolkning ser op til russerne som befriere. De er komplet ligeglade med lange ideologiske forklaringer om frihed og folkestyre. De ønsker menneskeværdige kår — de lader sig ikke overbevise ved folkelige foredrag, men ved traktorer, elektricificering og skoler. Og det er jo en kendsgerning, at det er kommunisterne, der har fordelt jorden, afskaffet arbejdsløsheden, bygget boliger og forhøjet levestandarden. Derfor gives der ikke noget tilbage

til de gamle tilstande. Jorden er taget fra herremændene og kirken og det vil den fortsat være, selvom der kom et nyt regime. Særlig blandt de unge er der stor begejstring for kommunismen og den teknik, der er fulgt i bevægelsens spor. Man mødte hos de unge en tro på fremtiden, en offervilje og en optimisme for alt det nye, der var sket, som kunne forekomme os kølige nordboere noget barnlig og naiv, men glæden og tilliden til fremtiden var så fremherskende og forståelig at man ikke kunne undgå at smittes af den. Jeg tror, den rumænske ungdom befinder sig der, hvor nordisk ungdom var i 80erne og 90erne, da man troede at oplysning og materielle fremskridt ville bringe menneskene mere lykke.

— Jeg synes, det ligger nært at spørge om du så noget til skoler og undervisning?

— Tidligere hvilede næsten alle skoler i Rumænien på konfessionel eller privat basis. Nu er skolevæsenet statsligt i alle stadier. I det gamle Rumænien var folkeskolen 4-årig og i overgangstiden har man endnu i tyndt befolkede og afsides landsbyer måttet nøjes med 4 års undervisningspligt. I alle større landsbyer og alle købstæder er der dog 7 års skolepligt. Målet er en 11-årig enhedsskole. 5 års grundskole og 4 år i een af de tre former for mellemskoler 1) teoretiske 2) merkantile 3) praktiske eller tekniske. Der bygges skoler i et voldsomt tempo og uddannes lærere.

— Så mener du altså, at folk i Rumænien nu er tilfredse?

— Det var mit indtryk, at det nuværende styre var upopulært i vide kredse, ja, selv blandt gamle partifæller. Den materielle fremgang er jo sket på bekostning af ting, som vi her i norden sætter højt.

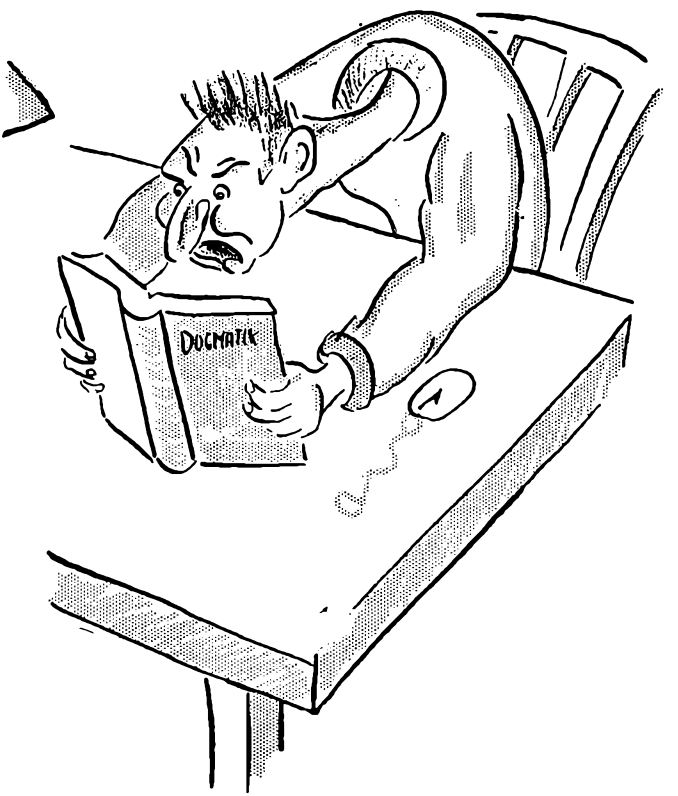
— Hvilke f. eks.?

— Ytringsfriheden, retten til at danne opposition, retten til at høre radioudsendelser fra andre lande og retten til at komme for en uvildig domstol.

— Hvad er din konklusion blevet?

— Ja . . . Den har jeg ikke dannet endnu, men det må vel blive noget i retning af at vi skal se at komme væk fra at dele mennesker op i partier og grupper, hvor nødvendige end sådanne kan være. Alt for mange mennesker er medløbere

til det ene eller andet. De har ikke gjort sig helt klart, hvad det i grunden er, de stiler imod. De kan ikke se gennem propagandaens flitterstads og må derfor ikke dømmes så hårdt som deres hyrder. Vi må trods alt betragte dem som medmennesker, hvis blod er rødt som vort og hvis længsler efter fred er lige så ægte som vore. Og så må vi for øvrigt her i Vesteuropa se at gøre alvor af arbejdet med at komme kommunisterne i forkøbet med hensyn til at skabe rimelige levevilkår for de undertrykte og underudviklede lande. Kommunismen i sin nuværende form betragter jeg som en sygdom, men en sygdom kan helbredes, dog ikke ved — som nogen vil — at skyde patienten.

Det er ikke næsen alene, der har gjort den dogmatiske spillemand til Visby domkirke, ulkebøllen P. Chr. Torning, til prototypen på den flittige sem'r. Vedhænget er mange gange større, hvilket alle der blot een gang har set manden kan bevidne.

H. C. Hansen

SKOLEN *og* LITTERATUREN

Et flertal af de unge, der i dag forlader skolen, går ud til en tilværelse, der vel bedst kan karakteriseres som en eksistens i to planer: arbejde og fritid, hvor man eksisterer i det ene plan for at leve i det andet. Grundene til, at det er sådan, skal ikke søges klarlagt her; det gøres i den kulturelle debat i øjeblikket indtil trivialitet. Forholdet får imidlertid afgørende betydning for skolen og dens målsætning.

Tilværelsens arbejdsside stiller stadig større krav til skolen, dens tid og arbejdskraft, krav om en ren elementær dygtighed hos den ungdom, der efter endt skolegang skal gå ind i et erhverv, krav som skolen — for de unges egen skyld — dårlig kan sidde overhørig. En følelse af at slå til i sit job kan sikkert virke mildnende på meget interesseløst slid.

En i den senere tid stadig gentaget kritik af skolens stilling til den almendannende side af opdragelsen synes imidlertid at vise, at skolens arbejde under vægten af dette krav for ensidigt koncentreres om de rent elementære færdigheder, medens de almendannende fag skubbes i baggrunden. Denne kritik, som jeg på mange måder synes er berettiget, får sin dystre baggrund i den kendsgerning, at den meget store del af ungdommen, der får et arbejde, som i bedste fald er interesseløst i værste direkte dræbende for personligheden, netop der, hvor den har chance for at udvikle sig rent menneskeligt: i fritiden, stilles blot overfor tidens måske værste svøbe: en klichetænkning, der er farligere end nogen sinde, fordi dens slagord ustandselig hamres ind af et effektivt arbejdende propagandaapparat.

Et spørgsmål blandt mange andre, der vil rejse sig i forbindelse med dette, er: Hvordan kan skolen nu indenfor de givne rammer forstærke sin indsats på det almendannende om-

råde? Jeg tror, svaret må blive, at den må tage sine arbejdsformer og sit stof på dette område op til revision. Måske ville en ændring af arbejdsformen være nyttig; sandsynligvis ville en del stof viste sig at være undværligt, så det uden skade kunne udskydes. Tager man som eksempel litteraturundervisningen, der vel er et af de vigtigste midler i almendannelsens tjeneste, viser det sig — ifølge ungdomskommissionens betænkning om ungdommen og fritiden — at skolen i vid udstrækning i sin undervisning her stadig anvender en mere eller mindre litteraturhistorisk metode. En sådan metode er måske rigtig, hvis man anser det for værdifuldt i større udstrækning at bringe børnene i berøring med vor ældre og yngre klassiske litteratur. Det er imidlertid et spørgsmål, hvor stor værdi denne litteratur, bortset fra eventyr og meget lette tekster, har i en undervisning for børn; den har i de fleste tilfælde kun noget at sige den mere trænede læser — en kendsgerning, som den stærkt forenklede og skematiske litteraturhistoriske viden man kan give børn, ikke hjælper synderligt på. Den kan vel tværtimod gøre megen værdifuld litteratur til en blot og bar historisk foreteelse, der føles uvedkommende og derfor kedelig — en indstilling, der, een gang erhvervet, kan vanskeliggøre alt arbejde med litteratur i skolen.

Nu er der imidlertid i de senere år sket det, at samtidens litteratur i stadig større udstrækning har fundet en plads i skolens litteraturundervisning, en udvikling, jeg tror er gavnlig, alene af den grund at den moderne litteratur, der kan bruges til formålet, ikke stiller uoverkommelige krav til tidshistoriske og sproglige forudsætninger; børn kan ganske anderledes komme den umiddelbart ind på livet, og dermed skulle opgaven: at bringe skolens elever i et virkeligt personligt forhold til god litteratur være lettet betydeligt — også i henseende til det klassiske stof, der kan bruges. Man skulle tro, at dette måtte skabe overordentlig store ordningsproblemer for skolen, det drejer sig jo om en masse nyt stof, der må rummes indenfor de af fagets timetal givne rammer og rent umiddelbart skulle man synes, at dette forhold af sig selv måtte hindre enhver form for litteraturhistorisk metode i undervisningen. Dette synes imidlertid ikke at være tilfældet, tværtimod ser det ud til, at

man stadig føler sig bundet til traditionelt stof og traditionelle metoder — et forhold, som for mig at se, må hindre en virkelig effektiv udnyttelse af faget.

Når en digter eller forfatter vælger netop den eller den litterære form at meddele sine tanker igennem, gør han vel ikke dette bare for på en underholdende facon at bibringe sig selv og sine læsere en æstetisk nydelse, men for så klart som muligt at understrege det han har på hjerte. Holder man sig dette for øje — og det kan man efter min mening ikke skulke fra — er det indlysende, at en undervisning i litteratur må foregå med stor varsomhed; for mange kommentarer er, tror jeg, til større skade end slet ingen. Det er så fristende at foretage billed- og tekstanalyser m. m., så meget mere som denne form meget vel kan opøve børnene til stor færdighed og interesse og aktivisere dem levende; men metoden giver kun en ren intellektuel tilfredsstillelse på samme måde som løsningen af en krydsogtværs.

Og det er tidsspilde og ødelæggende for et levende forhold til litteraturen.

Med dette in mente kan man vel fastslå, at al litteratur, der kræver en masse kommentarer for overhovedet at kunne bruges i folkeskolen, må undgås i undervisningen, om den så er nok så værdifuld. Bruger man den, tror jeg blot, man modarbejder målet.

Det ideelle stof, i hvert fald for de yngre klasser, tror jeg, man finder i den korte fortælling og digtet i former, der ikke stiller for store krav; mon det ikke har sin betydning, at det læste — eller hørte — er overskueligt, ligesom kan rummes i et enkelt eller blot nogle få billeder i børnenes forestilling? Sidst, men ikke mindst, tilfredsstiller sådant stof kravet om afveksling; man behøver ikke at tærske langhalm på det.

Litteraturens store værdi som middel i opdragelsens tjeneste er jo almindelig anerkendt; så meget mere trist er det ved læsning af ungdomskommissionens betænkning at få sine i forvejen bange anelser om skolens minimale indflydelse på de unges læsevaner bekræftet.

Dette skæve forhold viser tydeligt, synes det mig, hvor påkrævet der er, at der her søges nye veje.

Fra pædagogikkens overdrev

Grum-Schwensen har indført surrealismen i naturhistorie-undervisningen. — Ja, hvem der bare var surrealist!

Knud Fanø

Nicolai Svendsen's erindringer

På sin 80-års dag i sommer udsendte forhenværende amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen første bind af sine erindringer: „Sønderjydsk skæbne. Et levnedsløb" (300 sider. Dannevirkes forlag, Haderslev).

Fra mange sider er Nicolai Svendsen blevet opfordret til at skrive sine erindringer. Betimeligheden af denne opfordring giver bogen et klart bevis for. Det er en mand, der har stået midt i begivenheder, der idag er historie, der træder frem for os. Med klogskab og lune fortæller han om egen udvikling og egne oplevelser, set på baggrund af den almindelige udvikling i Nordslesvig i disse år. Det er 1870ernes, 80ernes og 90ernes Nordslesvig, vi gæster i dette bind. Der berettes om udvandringen, der udmarver danskheden, om ændrede signaler med fremgang for danskheden som følge, og vi hører om køllertiden. Mangt og meget er velbekendt — ikke mindst fra H. P. Hanssens selvbiografi. Men det er her set med Nicolai Svendsens øjne, hvilket bl. a. vil sige vestslesvigerens. Og så er det levende fortalt. Nicolai Svendsen fortæller om morfaderen, at han gik for at være noget af en sagamand, og om moderen, at hans begavelse var gået i arv til hende. Det tør tilføjes: fra hende til sønnen. Hele den særegne charme, der er over Nicolai Svendsens mundtlige beretning, genfindes i bogen.

Den indledes med en fængslende skildring af slægtsgården i Hjemsted og af den vestslesvigske hjemegn. — Stormflodens gru lever endnu i befolkningens sind og hviler også over Nicolai Svendsen i hans barndom. Men også de blide drag i hjemegnens natur har han tidligt øje for; man får det indtryk, at naturen livet igennem har været en stor rigdomskilde for forfatteren. En skildring, som den han senere i bogen giver

af Lovrup krat, viser, hvordan indtrykkene fra natur og historie går op i enhed hos ham.

Svendsen tegner et billede af moderen som en viljestærk og varmhjertet kvinde, åndeligt interesseret, i national henseende noget tilbageholdende, af faderen som udpræget dansk. Da pastor Jacobsens virke i Skærbæk begyndte, søgte forældrene over i frimenigheden. De tyske kirkemyndigheder tog den sælsomme hævn, at de, da faderen døde, nægtede at lade kirkeklokken bringe budskab derom ud over sognet.

Nicolai Svendsen beretter levende om skolegangen i Skærbæk skole, der som alle andre skoler i Nordslesvig var underkastet begyndende fortyskning. Et par „gesinnungstreue" lærere skildres med megen lune. Han tegner et nænsomt billede af en anden af lærerne Jens Andersen Jensen fra Ballum, en kernedansk mand, der trods strenge kår holdt ud i skolens tjeneste. Han og hans hustru måtte for ikke at blive forflyttet sydpå eller miste embedet leve et rent katakombeliv. Når Svendsen ville besøge dem, skulle det ske om aftenen og for låsede døre med en særlig nødudgang parat, for det tilfælde at der skulle komme uvelkomne gæster.

Spændende fortæller Svendsen om, hvordan han i sin tidlige barndom er med til at tænde kongeblus til ære for Christian den 9. Han beretter om sit første besøg i Danmark med en af tjenestepigerne; ved denne lejlighed bliver forskellen mellem den preussiske og danske gendarm ham klar. „Dannevirke" — af hvilket han tidligt drømte om at blive redaktør — og læsning fra „Sprogforeningens" bogsamling i Gasse nærede hans danskhed. Læsningen greb drengen så stærkt, at det, selv om han var ældste søn, blev bestemt, at han skulle gå bøgernes vej. Moderen mente til Ribe, som sædvanen var. Faderen fulgte Junggreens politik og ønskede, at drengen skulle blive i landsdelen. For drengen selv tegnede sig to muligheder: redaktørposten ved „Dannevirke" eller et liv til søs, som medlemmer af slægten før havde levet det.

Et tilfælde fører ham til en lille tysk privatskole i Løgumkloster; „han følte sig indestængt som sat i bur med sin udlængsel"; han sled med tre fremmede sprog, „modersmålet var der aldrig tale om, skønt dansk var enerådende i byen og hele

omegnen". Tre år senere — i 1889 — blev han uden at føle noget kald til at blive lærer optaget på den kongelige preussiske præparandskole i Åbenrå. Forstanderen Philip Krieger fangede ved sin levende undervisning Svendsens interesse. En anden af lærerne var den „gesinnungstreue" Filskov, der ønskede at blive kaldt Vielschau og iøvrigt søgte at påvise, at det nordslesvigske folkemål oprindelig var en tysk mundart. — Ved et stort dansk fællesdyrskue sommeren 1890 ser Svendsen for første gang en række af de fremtrædende mænd, han har læst om i „Dannevirke", og hele folkelivet virker ved denne lejlighed stærkt på ham. Som en ejendommelig kontrast hertil overværer han den samme sommer en kejsermanøvre på Dybbøl, hvor han på nært hold konfronteres med kejseren Wilhelm den 2.

Efter at have taget afgangseksamen fra Åbenrå søgte Svendsen så optagelse på Tønder seminarium. Han følte stadig ikke noget særligt kald til at blive lærer, og han kunne i hvert tilfælde ikke tænke sig i en stilling, hvor man skulle dække sit sande ansigt. Afgørende for ham blev det, at en række tidligere tønderseminarister nu havde tillidsposter inden for det folkelige arbejde. Lycke var frimenighedspræst i Rødding, Gustav Johanssen rigsdagsmand, Jens Jessen redaktør af „Flensborg Avis", R. P. Rossen medarbejder ved samme blad, M. Andresen sekretær ved „Sprogforeningen" i Åbenrå og M. C. Mathiesen redaktør af „Dannevirke". Svendsen siger: „Jeg stod altså ved begyndelsen af den vej, der kunne føre til det mål, som jeg i barnlig enfoldighed havde sat mig i min første skoletid".

Skildringen af seminarietiden i Tønder (1891—94) er et afsnit, som enhver gammel tønderseminarist må unde sig selv at læse. Med megen lune skildrer forfatteren livet i lillebyen — filistrenes såvel som seminaristernes. Der gøres udførligt rede for seminaristernes fritidsliv, der for en stor del var bygget op på tysk studentertradition. For lærerne og undervisningen har Svendsen ikke meget tilovers; han omtaler det tidsrum, han går der, som seminariets golde tid. Afgørende betydning fik det for Svendsen, da han fandt frem til det gamle danske bibliotek; hver lørdag hentede han to-tre støvede bind frem herfra — og hans regning til petroleum steg til meget over det normale. Samtidig søgte han ved selvstudium at få

det kendskab til tysk kultur, seminarieundervisningen ikke gav ham. Ved den afsluttende prøve på seminariet blev han af skoleråden spurgt, om han var dansk. Da svaret var bekræftende, fortsatte skoleråden: „Så kommer De så langt syd på, som det er muligt". Dette dekret var i overensstemmelse med Svendsens eget ønske.

Få dage efter at have overstået eksamen var Svendsen ansat som andenlærer i Brodersby på Svans i Egernførde amt — hos en fordrukken førstelærer.

Han giver en yderst interessant kulturhistorisk skildring af livet i det lille samfund, der endnu på så mange måder bar præg af livegenskabet, men hvortil den nye tids brydninger havde fundet vej i en enlig socialistisk agitators skikkelse. — Svendsen begyndte her studiet af egnshistorie, ligesom han søgte en videre orientering inden for pædagogikken, især gennem studiet af Herbarts og Wilhelm Reins værker.

Medens han var lærer i Brodersby fik han takket være en ukendt velynder lejlighed til at overvære Kielerkanalens åbning juni 1895, og han giver en levende skildring af denne historiske begivenhed; Wilhelm d. 2. ønskede ved denne lejlighed at understrege Tysklands krav på en magtstilling. Fjorten nationer var repræsenteret ved den første gennemsejling. Svendsen fortæller et morsomt lille træk. Hvert skib, der passerede Rendsborg, blev hilst af et musikkorps, som under forbisejlingen spillede det pågældende lands nationalmelodi. Men man havde ikke regnet med tyrken eller glemte ham, og da hans skib alligevel viste sig temmelig langt op ad dagen, kom man i forlegenhed; thi ingen kendte den tyrkiske nationalsang. Da man fik øje på halvmånen i flaget, stemte musikerne imidlertid i med melodien til den tyske sang: „Guter Mond, du gehst so stille durch die Abendlüfte hin", som syntes at passe så godt til situationen. En tyrkisk afsending skal dagen efter have indfundet sig i Rendsborg og bedt om noderne til melodien, der havde gjort lykke om bord.

Under et besøg i København i 1896 fik Svendsen som mulighed for at komme hertil og fortsætte sin uddannelse anvist at søge en stilling ved den tyske Sct. Petriskole. Han søgte, men forinden udnævnelsen forelå, nåede han at virke et år i Bergedorf to mil sydøst for Hamborg på grænsen mellem Holsten og

Lauenborg. Vi får en interessant skildring af livet i denne by, der nærmest var blevet en forstad til Hamborg, ligesom Svendsen beretter om sine indtryk fra selve storstaden, som han bl. a. gæster under en generalstrejke. — I det hele taget må man beundre Svendsens evne til med få streger at give læseren et billede af de forskellige byer og milieuer, hans omskiftelige livsbane fører ham til. — I „Kristelig Forening for unge Mænd" i Hamborg holder han sine første folkelige foredrag om Ludvig Holberg og Johannes Ewald. April 1897 kom så kaldelsen til Sct. Petriskolen i København. Et interessant tidsdokument er skildringen af Svendsens foretræde i regeringskontorerne i Slesvig for at blive løst for forpligtelserne overfor det kongelige preussiske skolevæsen.

I København kommer Svendsen til at leve i to helt forskellige kulturkredse. Den ene er repræsenteret af Karen Jensens højskolehjem, hvor Svendsen fandt logi og bl. a. boede sammen med en hel skare provinsrigsdagsmænd. Det hyggelige aftensæde her gav ham indblik i, hvilke problemer der beskæftigede sindene. Den anden var repræsenteret af den tyske skole overfor Sct. Petrikirken.

Trods en vis, naturlig mistillid overfor den unge slesviger, der virkede ved den tyske skole, kom han hurtigt i kontakt med betydende sønderjydsk interesserede kredse i hovedstaden. Han traf her mænd som A. D. Jørgensen, H. V. Clausen og Johan Ottosen. Svendsen begyndte iøvrigt under opholdet i København så småt sin journalistiske virksomhed, idet han blev korrespondent til Fr. Naumanns blad i Berlin „Die Zeit". — Efter et års virke ved Petriskolen søgte Svendsen sin afsked og efter at have indmeldt sig til det følgende års kursus på lærerhøjskolen ved professor Hans Olrik, tog han hjem til Skærbæk, for mod sin gamle lærer Jens Andersen Jensens råd at indstille sig til den såkaldte anden lærereksamen på Tønder seminarium. Hjemme finder han meget forandret — alt er nu præget af nationalitetskampen.

Svendsens eksamen formede sig som et kraftigt sammenstød med de preussiske skolemyndigheder, der netop havde udsendt et reskript, der stillede undervisningen i de nordslesvigske skoler i søgelyset. Ved eksamen mødte Svendsen en isnende kulde. Ge-

hejmråd Schöppa henvendte sig til ham med citatet fra Schillers „Wilhelm Tell":

„Ans Vaterland, ans teure schliess dich an,
das halte fest mit deinem ganzen Herzen!
Dort in der fremden Welt stehst du allein,
ein schwankend Rohr, das jeder Sturm zerbricht!

„Vil De udtale Dem til disse ord af vor store digter!" sagde gehejmeråden.

„Jeg er kommet til Tønder for at lade mig eksaminere i pædagogik, ikke i patriotisme", svarede Svendsen. — Helt galt blev det da han overfor seminariedirektør, pastor Kramm påviste, at denne ikke selv beherskede det emne fra pædagogikkens historie, han skulle eksaminere i.

Udfaldet af denne eksamen levnede ikke tvivl om, hvor Svendsens plads for fremtiden skulle være. Som han som ung præparand havde anet det, blev det blandt andre tønderseminarister i den folkelige kamp. Netop da sluttede også I. H. Schmidt, Snogbæk og Hans Lorenzen, Ballum, op i rækken efter at have nægtet at lade sig tvangsforflytte. — Hjemme i Skærbæk kom Svendsen straks ind i valgarbejdet forud for det betydningsfulde valg til den tyske rigsdag i juni 1898. Det var nu den „hårde hånds" politik, lokalt repræsenteret af pastor Jacobsen, der herskede. Af denne politik gav Svendsen en skildring i sin første artikel til „Hejmdal", i bogen optrykt uforkortet. „Hejmdal"s udgiver H. P. Hanssen ønskede efter at have stiftet bekendtskab med den en konference med Svendsen, og få dage efter er han knyttet til „Hejmdal" som medarbejder, dog først med tiltrædelse efter besøget på lærerhøjskole.

Nicolai Svendsen anser selv sin deltagelse i Statens etårige lærerkursus som en naturlig indledning til den gerning, kan kort efter skulle tage op i Nordslesvig. Blandt de lærere, der da virkede, var foruden professor Hans Olrik, dr. phil. Vilh. Andersen og Ida Falbe Hansen. Under et ophold i København modtog Svendsen efterretningerne om masseudvisningerne, der indledte den køllerske politik. Snart skulle han befinde sig midt i begivenhederne. Han blev nemlig i november 1898 sendt til Hader-

slevegnen for at skrive en beretning om udvisningerne og deres virkning der. I kapitlet „Et eventyr på fodrejse" fortæller Svendsen med udfoldelse af hele det lune, der er ham særegent om et møde med en emsig gendarm og de puds, han spiller ham. En beretning herom gik allerede umiddelbart efter affæren til „Hejmdal", og der er ingen tvivl om, at denne historie har givet anledning til mangen god latter i danske hjem landsdelen over. Svendsen var jo ikke ene om fra barnsben at betragte gendarmen som danskhedens fjende nr. 1.

Da Svendsen efter kursusårets udgang d. 6. juli 1899 tiltrådte som ansvarshavende redaktør af „Hejmdal", kom han lige ind i Køllertidens værste brænding. Svendsen giver os — forinden omtalen af de ubehageligheder, den medførte for ham — et indblik i livet i datidens Åbenrå og i forholdene på bladet, ligesom han fortæller om H. P. og Helene Hanssen. Et og andet nyt træk føjer Svendsen da også til billedet af disse to hver for sig betydelige personligheder. Også deres vennekreds, der blandt andre talte Sprogforeningens formand M. Andresen og dens sekretær, sprogmanden og folkemålsdigteren Nikolaj Andersen, får vi en omtale af. — Selve redaktionsarbejdet kunne jo nok volde Svendsen som begynder visse vanskeligheder og dertil kom, at også han fik den bølge af retssager, som Køllers politik rejste mod den danske presse, ind over sig. De forskellige retsforhandlinger omtales udførligt, og det er langt fra uinteressant læsning for den, der ønsker materiale til belysning af de udslag preussisk mentalitet fik i Nordslesvig i disse år. Man får iøvrigt et levende indtryk af, at det ikke har været nogen rar opgave for de forskellige anklagere at føre proces mod Svendsen og andre af de danske redaktører. Svendsens skarphed i debatten fremgår af referatet af retsforhandlingen for landsretten i Flensborg, hvor han mødte som selvmøder. Sagen var rejst på grundlag af en bemærkning i „Hejmdal" d. 16. marts: „Den mangel på kendskab til de almindelige og lettest fattelige bestemmelser i den preussiske foreningslov, som enkelte amtsforstandere i Nordslesvig åbenbarer gang på gang, tyder på en sørgelig tilbagegang både i pligtfølelse og retsbevidsthed hos visse grene af den preussiske forvaltning". Man får gennem skildringen af retsforhandlingen en klar fornem-

melse af, at Svendsens udtalelse om retsbevidstheden, dokumenteres ved selve denne sags behandling.

Allerede forinden havde Svendsen stiftet bekendtskab med fængslet i Aabenraa. Dommen i Flensborg kom til at lyde på tre måneder at afsone i Slesvig. I skildringen af selve fængselsopholdet i Slesvig — også den skrevet med meget lune — munder bogen ud. En del af tiden her tilbragtes sammen med kollegaen Thade Petersen. Begge udnyttede tiden godt. Thade Petersen skrev på Svendsens tilskyndelse de artikler om sin hjemø Rømøs historie, som siden blev trykt i „Sønderjydske Årbøger", og Nicolai Svendsen skrev sit første litterære arbejde, romanen „Mens stormen raser", der i 1902 med undertitlen „En slesvigsk nutidsskildring" blev udgivet på Ernst Bojesens forlag i København.

Det her foreliggende værk er spændende læsning. En og anden skal nok opleve at få sin nattesøvn beskåret. Men først og fremmest er det oplysende læsning og en glimrende hjælp til forståelse af de vilkår, den generation, der kæmpede Nordslesvig tilbage til Danmark, måtte leve under. Det føles som noget værdifuldt, at to så forskellige mænd her fra Tønder som Nicolai Svendsen og Thorvald Petersen i disse sidste år har givet os et indblik i den nationalitetskamp, der for begge blev skæbne.

Disse sider er i højere grad blevet en oversigt over et interessant levnedsløb end en vurderende anmeldelse. Men lad det være fastslået, at en enestående flid ligger bag dette store memoireværk. Det er præget af en skarp hukommelse, og man har indtryk af, at et betydeligt dokumentarisk stof er gennemgået, resultatet er blevet et værk, hvori der næppe findes en fejlagtig oplysning. Af trykfejl er der ikke flere, end der skal til for at vise, at selv Nicolai Svendsen ikke er ufejlbarlig.

For dem, der har læst første bind, vil andet bind, der netop udkommer i disse dage, være sikret læsning i julen. Det er på ca. 400 sider og omfatter tiden op til 1920. Det vil således især komme til at handle om Nicolai Svendsens virke som redaktør af „Dannevirke" og som borgmester i Haderslev i afstemningstiden.

Det må vist siges at være en sjælden bedrift af en 80-årig at skrive et værk af dette omfang — og dog vil man i alle historisk interesserede kredse her i Nordslesvig håbe, at Nicolai Svendsen allerede har fattet pennen for at skrive et tredie bind om sin tid som amtsskolekonsulent i Tønder amt.

Til fornyet ihukommelse af de nervepirrende februardage, da historiens tunge hjul rullede gennem Tønders stærkt politibevogtede gader og — ifølge de store øjeblikkes store profet „Sønderjyden" m. fl. små — på et hængende hår nær havde fuldbyrdet verdensrevolutionen, gengives ovenstående samtidstegning, som åbenbart forestiller udrensningen af seminariet (jf. 1. Mos. 3,24 samt stormen på Bastillen 14. juli 1789). Teksten til det gamle billede, som „Fredsduen" velvilligst har lånt os, lyder således: I forgrunden ligger en af det småborgerlige samfunds reaktionære „kulturprofessorer" på sine gerninger; det er vor helt kammerat Jens M. Madsen, der står parat til at forene professorhylsterets opløsning med den århundreders moralske do., som tydeligt står at læse i dets rædselsslagne, såkaldte ansigtstræk. Til højre viger kommandanten (kapitalismen) for kammerat T. Thuesen (folket — liden tue kan vokse sig stor og vælte selv det største læs): kommandosergenten og bagstræberen for det konservative Hy-lekor samt fl. a. har allerede fået deres nedværdigende straf. På autodafeen til venstre brændes seminariets folkefjendtlige skrifter.

Sven Fritz &
Sigurd Schoubye

Gammelt

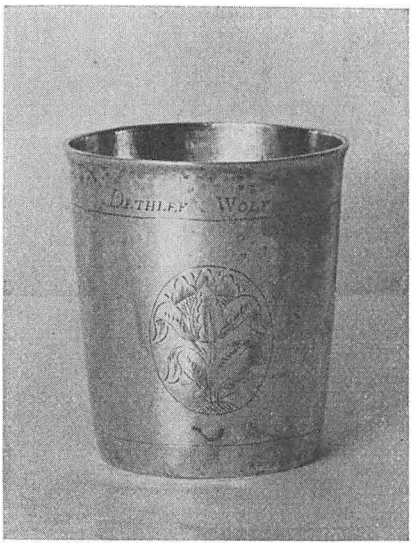
TØNDER SØLVTØJ

De ædle metallers holdbarhed og formsmidighed i forbindelse med deres umiddelbare værdi har fra tidernes morgen været et incitament for menneskelig snilde og formåen, og guld- og sølvsmedekunsten er overalt hvor kultur kan spores et af de betydeligste og sikreste kriterier for skiftende tiders kulturplaner og formtrin.

Fra renæssancetiden af træffer vi guldsmede i Tønder, og det må antages at erhvervet er lige så gammelt som byen, selv om vi først for senere genstandes vedkommende er i stand til med bestemthed at henføre dem til Tønder. For selv om bestemmelsen om at guldsmede — som garanti for lødigheden — skal anbringe by- og mestermærke på deres arbejder går så langt tilbage som til 1491, er det først i løbet af 1600-tallet at vi ser denne bestemmelse praktiseret, og her synes Tønder-guldsmedene at ha været mere lovlydige end deres kolleger i det øvrige land, eftersom forholdsvis meget Tønder sølvtøj er mærket.

At sølvsmedehåndværket bliver mærkbart i tiden efter 1600, hænger naturligvis sammen med byens voksende velstand. Indtil 1630 trækker studehandelen mange penge til byen. Hvad

Bæger med grovere drevne ornamenter (tulipaner). På mundranden graveret MARTIEN BAHNSEN F 1717. Barok. Udført af *Jacob Reimer*. Højde ca. 10 cm. Tønder Museum 402. Har tilhørt Ole Olsen.

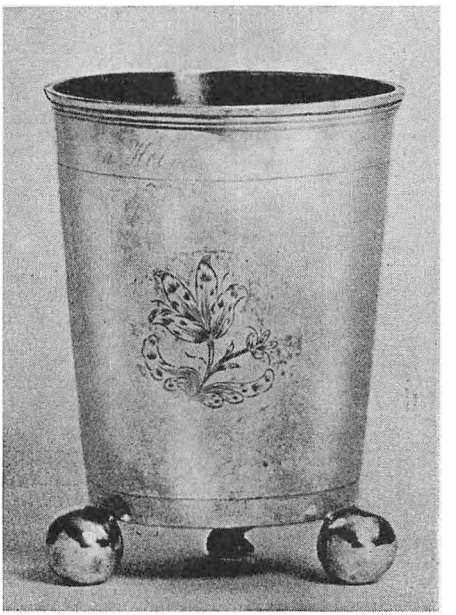

Bæger med 3 ovale cartoucher med spinkelt graverede tulipanlignende blomster. På mundranden graveret DETHLEF WOLF. Udf. af *Jacob Reimer* ca. 1720. Højde ca. 8,6 cm. Tønder Museum 96.

de gamle Tønder mestre har præsteret, ved vi imidlertid ikke meget om. Umiddelbart efterfølgende okkupationer af hære fra forskellige lande lader formode at disse ting er røvede eller smeltede om, og kun lidt gammelt kirkesølv i omegnens kirker vidner om tiden før trediveårskrigen. Men i slutningen af 1600-tallet blomstrer byen op på ny, ikke mindst som følge af kniplingsindustrien, som gør byen til vestkystens betydeligste kulturcentrum. Fra borgermatriklen, der førtes fra 1700 til 1865, kendes ca. 70 guldsmede, og heraf erhvervede halvdelen borgerrettigheder i kniplingsindustriens blomstringstid. Af 50 guldsmede fra tiden mellem 1700 og 1829 er mere end en tredjedel indvandrede (4 fra København, 3 fra Norge, 1 fra St. Petersborg (Boetewadt), 1 fra Flensborg, 1 fra Sønderborg, 1 fra Nordborg, 1 fra Kolding, 1 fra Odense og 1 fra Nyborg), hvilket forklarer Tønderarbejdernes danske præg, eller rettere de mange internationale fællestræk der kommer for dagen i Tønder sølvet.

Guldsmedenes store tal — ved folketællingen i 1803 var der lige så mange guldsmede som kniplingshandlere (11) — vidner om i hvor stor en udstrækning de ædle metaller anvendtes på egnen. Der skal her kun tales om sølvarbejder til profan anvendelse, fortrinsvis brugssølv, største parten i Tønder Museums besiddelse.

Blandt ældre brugsgenstande dominerer *bægrene.* De fremstilledes som senere nævnt på bestilling med ejerens navn indgraveret. De har været en art kapitalanbringelse, og der er på

Bæger på 3 kugler med 3 cirkulære cartoucher med tulipanmotiv. Yngre indskrift på mundranden. Udført af *Christopher v. Barm* ca. 1720. Højde ca. 12,5 cm. Tønder Museum 100.

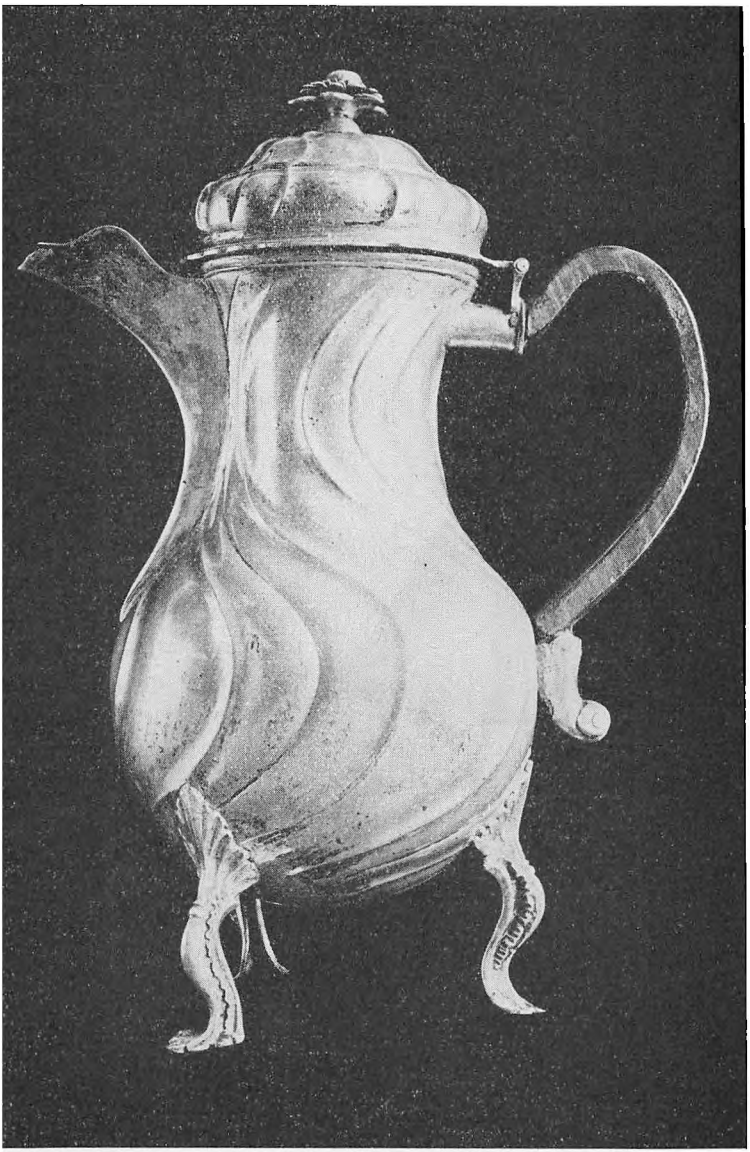
dem i højere grad end på de mere gængse *skeer* (brugt til bryllupsgaver) anvendt kunstnerisk og individuel omhu. Men det synes som om der ikke før 1700 fremstilledes stort andet end bægre og skeer. Her ses stadig bort fra kirkesølvet. Formentlig har guldsmedene arbejdet mere med smykker, indtil der omkring midten af 1700-tallet kommer rigtig gang i brugssølvet. Erik Pontoppidan tvivler i „Menoza" (1743, citeret efter Olrik) på „at de gamle havde så meget sølv i kander, bægrere og skåler, som der nu anvendes på thepotter, kaffekander og deres underskåler, theflasker, sukkerskåler, sukkerbøsser, themaskiner, spølkummer, lysestager, sølvskaftede knive, plat de menage og deslige, som i det mindste hvert tyvende år skal omgøres efter moden" — Den sidste oplysning giver jo en tydelig forklaring på hvorfor der egentlig er bevaret så få sølvgenstande fra ældre tid. Til Pontoppidans liste kan yderligere føjes flødeskeer, sukkertænger, tobaksdåser, urkæder, salmebogsbeslag og taskebøjler, lysesakse og nålehylstre.

Som nævnt afviger de tønderske guldsmedearbejder ikke væsentlig fra det øvrige lands, men forståeligt nok måtte filigranteknikken interessere kniplingsbyens guldsmede mere end andetsteds. I 1757 får en vis københavnermester Lazarus Levi privilegium på at fremstille filigranarbejde af guld og sølv.

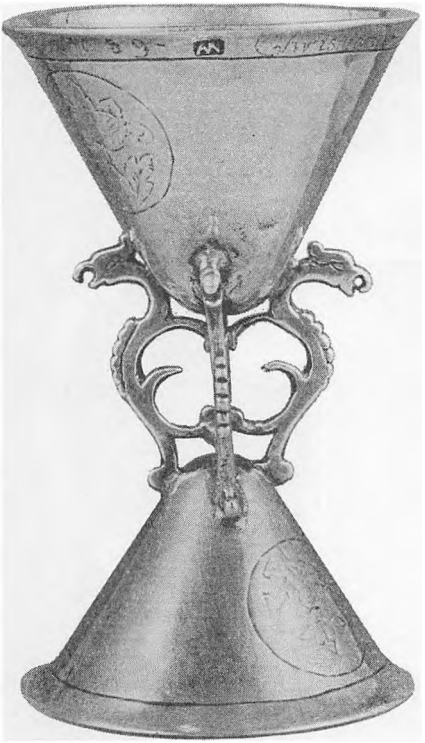

Det vil altid bero på et subjektivt skøn, når der som her drages enkelte mestre og deres arbejder frem på bekostning af andre, og ansvaret i dette tilfælde er vort — vi har valgt Andreas Nissen, Povl Hansen og M. P. Hommelhoff, den sidste på grund af det festlige samlede service til den fremtrædende Tønderpersonlighed, borgmester Carsten Richtsen, og Povl Hansen på grund af hans solide, iderige evner — men også for straks iår at kunne offentliggøre Tønder Museums sidste nyerhvervelse til sølvsamlingen, den ualmindelige sukkerskål — og Andreas Nissen ikke på grund af hans hidtil kendte gafler, spise- og theskeer og heller ikke på grund af kaffekanden som ligger i plan med hvad de gode mestre blandt hans samtidige i det øvrige Jylland lavede; — men for at få lov til at vise hans 2 dobbeltbægre, hvis form forekommer os så unik, at fremdragelse af genstand og ophav berettiges.

Andreas Nissen er født i Tønder 2. februar 1716, blev 1. gang gift med Anna, der døde 1740. 1742 giftede han sig 2. gang med Maria Catharina Hansen, der døde 1745, og 3. gang bliver han gift med Margaretha Niemann, død 1789. I sidste ægteskab var foruden sønnen Jens, der døde som 9 årig, datteren Maria Catharina, der blev gift med deputeret borger Erich Erichsen, og sønnen Nicolai der blev fintbrødsbager og gift med kniplingshandler Peter Junkers datter Anna.

Kaffekande, buget, svejknækket, 3 stobte ben, toproset på låget, glat, næbformet tud. Den oprindelige sorte træhank udskiftet med grov hjemmegjort. Rokoko. Udført af *Andreas Nissen* o. 1767. Højde ca. 29.5 cm. Underbunden graveret W (og) 57¼ l (od). Flensborg Museum 3241. Stammer fra Venningstedt på Sild.

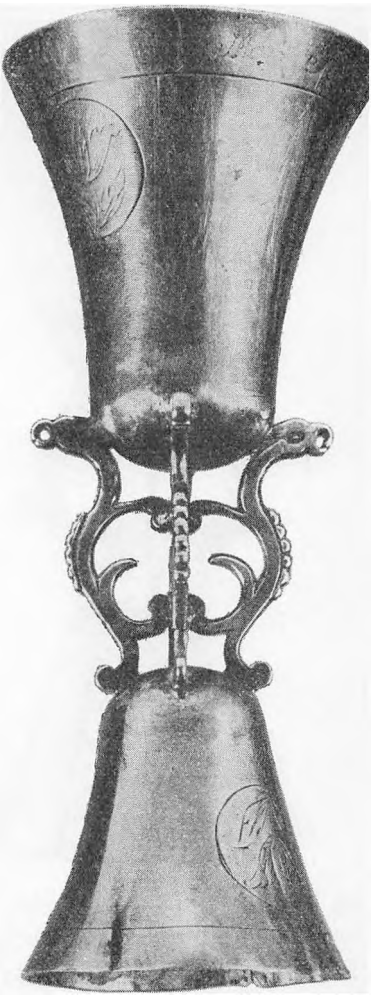
Dobbeltbæger med tragtformede bægre, udført af *Andreas Nissen* ca. 1769. Højde ca. 9,5 cm. Tilhører grosserer Ulrik Bay, Tønder.

Borgerskab fik Andreas Nissen i 1739 og ses at have haft forretningsforbindelse såvel med Nordborg som Flensborg. 1784 ejer Andreas Nissen ejendom i Westerstrasse med 10 fach wohnhaus, 4 fach silverhaus und werkstätte og 4 fach stall. Andreas Nissen døde 25. 6. 1790.

Mærkværdigt at finde 2 corpusarbejder, egenartede og fint varierede, udført af samme mester og formentlig i samme år, således som tilfældet er med de her afbildede 2 dobbeltbægre. — Dobbeltbægre er kendte, og har ofte givet anledning til idéudfoldelse — men der er over disse 2 bægre en djærv saglighed, der betager.

Bægret i Ulrik Bays samling består af 2 tragtformede bægre, forbunden fra det mindste bæger til det største med 2 og 2 modsatte udsavede fugleornamenter med pålodningssted såvel til bægrene som indbyrdes. Graveringen består ganske enkelt af en randkontur og på hvert bæger et cirkelformet felt med tulipanmotiv. Dette bæger har mestermærket i skriftfeltet i øverste bæger, hvori står „Christian Andersen 1769" samt „Ellen Christine Tyckschau 1789". Bægeret er 9,5 cm højt. Største bægers diameter 5,8 cm mens det mindste er 5,3 cm.

Med tilsvarende opbygning er bægret i Lemvig Museum udført, adskillelsen er slankheden i dette, hidrørende dels fra bægrernes klokkeform og fra, at lodstederne ved det store bæger er

Dobbeltbæger med klokkeformede bægre, udført af *Andreas Nissen* o. 1769. Højde ca. 12,2 cm. Lemvig Museum 1001.

rykket fra fuglens hals helt op til dens nakke. Graveringen er tilsvarende; randkanten og tulipan i cirkulært felt. Her er mestermærket slået i undersiden af det store bæger (inde mellem lodstederne) og indskriften lyder: „Mag. Povl Christian Riis 1769". Bægeret er 12,2 cm højt og diametrene henholdsvis 4,8 og 4,2.

Magister *P. C. Nielsen Riis* var præst i Engbjerg, født på Kongensholm 1720, student fra Ribe 1740, cand. theol. 1744, præst i Engbjerg 1749, gift 1750 med Marie Cathrine Jensdatter Staunsholm fra Harboøre, magister 1765 og dør barnløs 1788. Af anførte ses, at bægrets årstal svarer til 20 året for ansættelsen som sognepræst — men hvad har bevirket, at denne i Hardsyssel vel funderte mand får så særegen genstand udført af en Tønder sølvsmed? — Umiddelbart føler man den glæde A. N. har haft, da han i dobbeltbægret til kirkens mand morer sig med at forme bægrene klokkeformede.

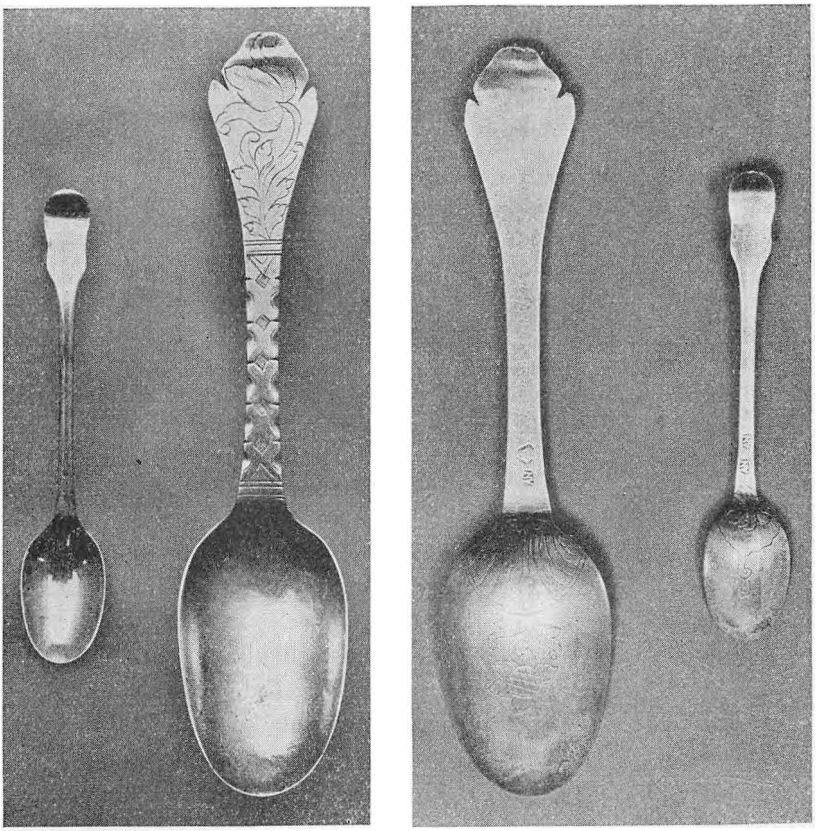
Bægret blev i 1937 afleveret til museets daværende formand dyrlæge Stigaard, Lemvig, som „en sort blikting" af en af kommunens skarnafbærere.

Dobbeltbæger med afrundede koniske bægre, udført af ukendt mester, formentlig o. 1814. Højde ca. 10,6 cm. Tilhører grosserer Ulrik Bay, Tønder.

Det 3' afbildede dobbeltbæger er langt yngre, rustificeret og uharmonisk: forskellen på bægrene virker for stor (diametre 5,6 og 4,5 — hele bægrets højde 10,6 cm). Det store bæger har påloddet randforstærkning — hvad det lille ikke har. Forbindelsesleddene er — også uden at sammeligne med A. N. bægrene — underlig løsskårne fragmenter, deres pålodning meget sjusket udført og empire graveringens begyndelsessløjfer begynder så ufølsomt brat under respektive forstærkninger og kantgraveringer. Tiltalende er derimod, at der her kun er 3 og ikke 4 forbindelsesled. Bægret har følgende indskrift: „Hans Feddersen gèb. 5 Aug 1740 gest. 6 April 1814" og kan vel tilskrives sidste årstal. Det bærer ingen stempler. Bægret er kun medtaget her som en utvivlsom inspireret, men svagere udført eftergøring af Andreas Nissens skønne arbejder — og er desuden hidtil det eneste kendte, der som disse er bygget op i tilsvarende system.

Men tilbage til Andreas Nissens øvrige arbejder. Kaffekanden er vel værd at betragte med sin bugede, svajknækkede form, 3 støbte svejfede ben, næbformede svejfede tud og låg-knop (samt fornyet træhank). Den tåler at sammenstilles med

Kaffeske, for- og bagside, udført af *Andreas Nissen,* ca. 1780. Længde ca. 12,2 cm. Tilhører grosserer Ulrik Bay, Tønder. — Spiseske, for- og bagside, udført af *Andreas Nissen,* o. 1781. Længde ca. 20,7 cm. Privateje. På bagsiden graveret Anders Lausten 1781, Borre.

tilsvarende kendte kander af f. eks. Joachim Weller, Holstebro, og Arved Hansen, København, og er uden synderlig egnspræg, en karakteristisk Rokoko kaffekande i bedre provinsarbejde.

Den afbildede spiseske og en dermed nærstående i Tønder Museum (nr. 56) er begge med trefliget barokagtigt skaft med tulipanmotiver og kvadring på skaftet.

Kaffeskeen, der er rokokopræget, er et lødigere arbejde med velformet skaftafslutning og lang godsfyldt stilk til skeen, på hvis bagside et grovere rocaillemotiv er graveret.

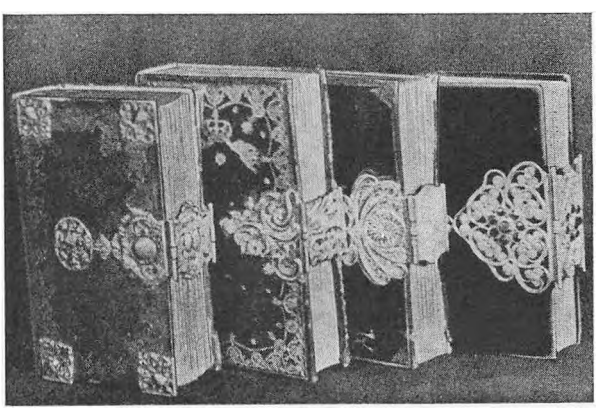
Fodskål (sukkerbakke), oval, ligeknækket med muslingeformet boltehoved. Regence. Udført af *Chr. Feddersen*, o. 1760. Længde ca. 13,3 cm. Flensborg Museum 5214.

Det må ønskes, at flere af Andreas Nissens arbejder måtte kunne sikres Tønder Museum, så dettes fyldige og store sølvsamling havde en værdig repræsentation af en af byens bedre sølvsmede.

Fodskålen, et rigt dekoreret regencearbejde af Chr. Feddersen, er fint formet over den glatte, høje fod, der er fastboltet til den flade skal med den muslingformede knop.

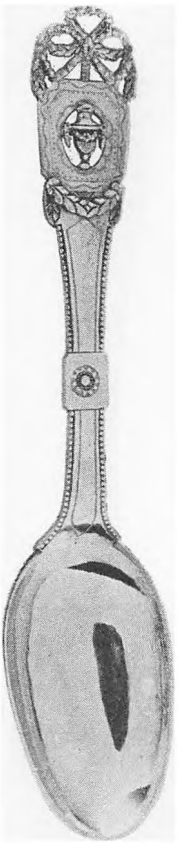
Skålens graverede ornamentik er bygget ud fra de lige knæk, hvorover skjoldene er brækkede, og den øvrige dekoration er opbygget.

Om disse skåles anvendelse gisnes på sukker, kandis etc.

3 spiseskeer. 1. Glat forside med svagt afrundet skaftafslutning. På bagsiden graveret rocaille og indskrift Mathias Bendixsen in Ladelund 1779. P. B. Rokoko. Udført af *A. C. Boetewadt.* Tønder Museum 130. — 2. Tilspidset skaftafslutning, regelmæssig småmønstret, skraverende kantornamentik. Slank overgang mellem skaft og skeblad. Laffens bagside rigt ornamenteret. Empire. Udført af *Frende H. Frendesen,* ca. 1820. Tønder Museum 125. — 3. Karakteristisk sønderjysk arbejde med pålagte indfattede farvede glas (14, hvoraf 2 blå, 3 grønne og 9 røde). Biedermeier. Udført af *P. A. Hansen* ca. 1840. Tønder Museum 64. — Længderne ca. 21,6, ca. 23,1 og ca. 23,2 cm.

Spiseske fra det Carsten Richtsenske service. Louis Seize. Udført af *M. P. Hommelhoff* ca. 1800. Længde 21,7 cm. Tønder Museum 398. — Forneden på siden ses en detalje fra sammes bagside med ejermonogrammet CR.

Carsten Richtsen, den formuende, alment interesserede og kunstforstandige borgmester i Tønder, lod udføre et sølvservice til eget brug hos sølvsmed Martin Petersen Hommelhoff. På overlegen måde er opgaven løst indenfor den egnskarakteristiske formkunst. Af servicet er det naturligt at vise en spiseske, fordi denne ting var sølvsmedens daglige stadige arbejde, man lavede sølvskeer rutinemæssigt, mens andre bestikdele og corpusarbejder almindeligvis kun udførtes på bestilling.

Med festlig elegance er den konstruktive forstærkede overgang fra ske til skaft udformet, den morsomme „boss", der på bagsiden afgiver plads til ejermonogrammet CR, virker som et skydestykke på de gl. lange halskæder, men markerer godstykkelsen på den vægtige ske. Topdekorationen, der afsluttes af den gennembrudte sløjfe, har — afvigende fra den almindelige flade sløjfe i svært kvadderhugget arbejde — både på for- og bagside derunder ligeledes 3 dimensionalt og ikke blot silhouetklippet vase loddet over den ovale udsavning og nedentil afsluttet med påloddet rankeslyng.

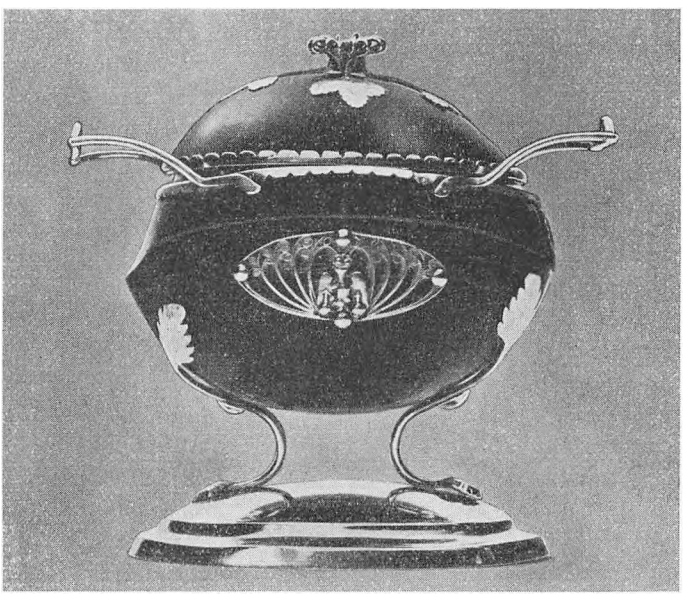
Dette festlige service er med tiden naturligt blevet et søgt objekt for samlinger, således har f. eks. Flensborg Museum en fiskeske (15960) og en potageske (15959).

Medens skeens helhed er pompøs og såre dekorativ for borddækning, og formen falder vel i hånden under brug, kan det provinsielle præg spores i den sløsede udførelse af graveringen.

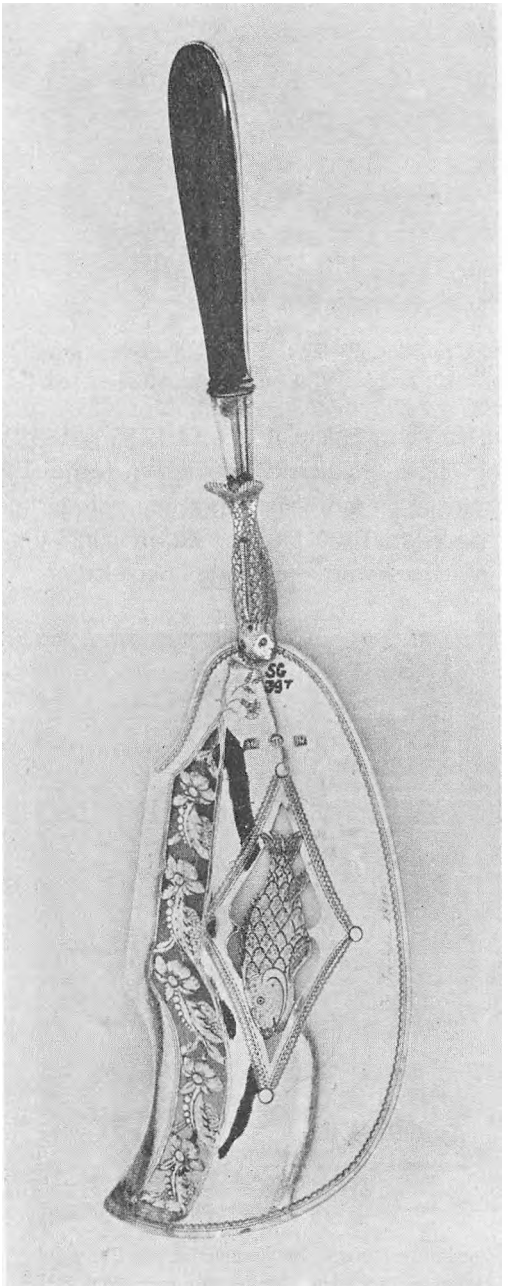

Snusdåse, oval, indvendig forgyldt. På låget i tværoval graveret rose. Udf. af *Povl Hansen* o. 1790. Længde ca. 9 cm. Tønder Museum 304.

Sølvsmed Povl Hansen, borgerskab 1785 (* 1753 † 1830) var meget produktiv og iderig. Sukkerskålen viser en fornøjelig sølvmontage med filigran på en langskåret liggende poleret kokosskal. Hyppige var omkring 1500 bægre med anvendelse af forgyldt sølvmontage på tværskårne, opstående kokosskaller.

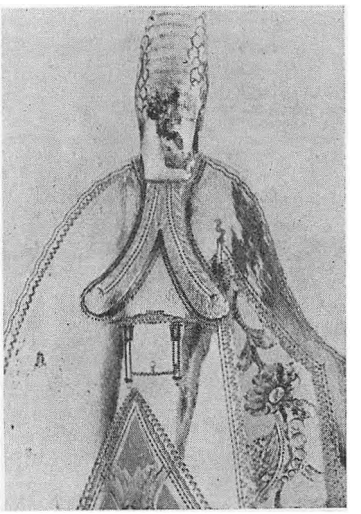
Sukkerskål, kokosskal, med sølvmontage. Biedermeier. Udført af *Povl Hansen*, o. 1820. Højde ca. 14,7 cm. Tønder Museum 405.

Fiskeske med grønt lakeret træhåndtag, Biedermeier. Udf. af *Povl Hansen*, o. 1815. Længde ca. 31,7 cm. Tønder Museum 397.

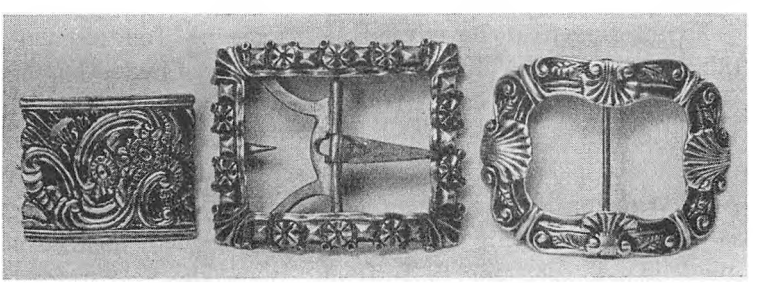
Et virkelig kuriøst arbejde af Povl Hansen er den her gengivne fiskeske, som har været anvendt som tredjepræmie ved en ringridning 1815. Antagelig i selve Tønder by, da det tør formodes at landsbyerne ikke har haft råd til så fornemme præmier. En lille nydelig fisk med finner og fint forarbejdede skel holder i gabet den rigt ciselerede plade i hvis midte — for al tydeligheds skyld — nok en fisk er udhugget og ciseleret på både for- og bagside. Over den er i en udhugget gang der følger skeens svungne overkant udhamret en elegant blomsterran-

ke. — På bagsiden er — som det ses af hosstående detaljeoptagelse — indridset en lille ringridningsgalje med ophængt ring. Man må vel formode at Tønder guldsmedene har udført adskillige andre arbejder for samme formål, ting, som vel endnu er i gamle Tønderslægters eje.

I Dansk Folkemuseum findes et bogbind til en salmebog udført i et tilsvarende gennembrudt arbejde med akantusranker og barokke blomster, angivet til at stamme fra begyndelsen af det 18. århundrede. 1800 er det af Povl Hansen omdannet til en æske, og han har sat sit mærke på det ene af skydelågene af forgyldte sølvplader. Adskilligt tyder på at arbejdet med denne æske har inspireret ham til fiskeskeens ornamentik.

Et kapitel for sig i Tønders guldsmedekunst udgør *hovedvandsæggene,* som for visse typers vedkommende er lige så karakteristiske for byen som dens filigranarbejder. Funktionelt set lugtedåsen på engang en brugs- og en pyntegenstand. Enhver ung mand med respekt for sig selv måtte ofre en lugtedåse

1. Salmebogsspænde, senere brugt som brosche, rokoko. Udført af *Peter Petersen* o. 1780. Længde ca. 3,8 cm. Tønder Museum 349. — 2. Skospænde. Udført af samme mester. Længde ca. 5,5 cm. Tønder Museum 332. — 3. Bælte- eller knæspænde, barok. Udført af *Emanuel Godden* ca. 1760. Længde 5,6 cm. Tønder Museum 379.

på sin tilkommende, så hun standsmæssigt kunne vise den frem i kirken om søndagen (på Rømø indgår hovedvandsægget ligefrem som et led i kirkedragten, sammen med den sølvbeslåede salmebog). Guldsmedene har da også ofret lige så megen flid på disse nipsgenstande som på de større corpus-arbejder, som kun de rigeste havde råd til.

Fremstillingen af hovedvandsæg forgår på Tønderegnen i tiden mellem 1750 og 1850, og dette århundredes hyppige skiften stil lader sig ikke aflæse tydeligere på noget andet inventar. Opfindsomheden i henseende til former var stor: dåser, vaser, urner, pokaler, hjerter, fisk, løver, musakatnødder o. s. v. At moden slog rigtig igennem i rokokotiden skyldes ikke alene at den var en virkelig „florissant" tid for egnen, men en almindelig udbredt trang til forfinelse, som ikke helt svarer til de forsøg man gjorde for med velduftende essenser at råde bod på manglende hygieine.

De formmæssige forbilleder var oprindelig — for den tidlige baroks vedkommende — hollandske. Omkring midten af 1700-

tallet er København dominerende, indtil Tøndermestrene sammen med kollegerne i Sønderborg overtager førerstillingen.

På illustrationerne er gengivet et lille udvalg af Tønder Museums samling, repræsenterende stilarterne regence, rokoko, Louis Seize, empire og Biedermeier. De er dog ikke alle fremstillet i Tønder. Fisken med rygfinnen og med røde sten som øjne er Povl Hansens arbejde.

Yderligere ses 6 æg, hvor de påsatte flus spiller en større og større rolle. På det største af dem er ikke mindre end 55. Louis Seize-ægget er af Povl Hansen. Denne maner må betegnes som et smagsmæssigt tilbageskridt og den endelige afslutning på det gamle ædle sølvsmedehåndværk i Tønder.

† Jørgen B. Leth (45) . In Memoriam

„Kommunelærer Jørgen B. Leth døde den 9. maj 1953, kun 33 år gammel". Denne korte avismeddelelse kom som et chock for os, der havde kendt ham og gennem en længere årrække har haft nærmere kontakt med ham.

Jørgen er ikke mere. — Vi mindes ham som den hyggelige og gode kammerat, den lidt forsagte og stille elev, der samvittighedsfuldt passede sit arbejde i skolen.

Efter studentereksamen i 1940 var han en vinter på Askov Folkehøjskole. Opholdet fik betydning netop for ham, der altid søgte at forstå tingene og grundigt gik til bunds i det, han havde med at gøre.

Jørgen ville være lærer og tog lærereksamen fra Tønder Statsseminarium i 1945. På seminariet satte man pris på ham. Ikke alene gjorde han sig gældende i timerne, men han var også på bedste måde med i det liv, der naturligt knytter sig til et seminarium.

Efter eksamen fik han embede i Sønderborg og virkede ved Sct. Jørgens skole gennem en årrække. Rolig, dygtig, sympatisk og samvittighedsfuld er de ord, man hører om Jørgen, og vellidt var han af elever og kolleger.

Sin lærereksamen supplerede han med et kortere studieophold i England, ligesom han indtil sin afrejse fra Sønderborg var et virksomt og skattet medlem i en af kollegerne arrangeret studiekreds.

Sin hobby, musikken, dyrkede han ivrigt til gavn for sig selv og sine nærmeste.

I 1951 sagde han Sønderborg farvel for at overtage et embede i Herning.

Velkvalificeret til at bestride det var han, som den, der ikke var blevet lærer blot for at kunne forsørge sin familie. For ham var lærergerningen noget værdifuldt, han holdt oprigtigt af sin livsstilling.

Hårdt ramte dødsbudskabet os, hvor meget hårdere har det ikke ramt barndomshjemmet i Ketting, hans hustru og børn.

Ære være hans minde *F. C. J.*

Demittenderne 1953

Tøndringer Samfundets regnskab 1952-53

Indtægt:

Kassebeholdning overført	kr.	2.137,12
Kontingent	kr.	1.668,00
Salg af årsskrifter på seminariet	kr.	252,50
Annoncer	kr.	576,00
Renter	kr.	13,76
Refunderet porto	kr.	48,30
	kr.	4.695,68

Udgift:

Trykning af årsskrift, udsendelse m. m.	kr.	2.370,41
Julelegat	kr.	100,00
Hensat til legatfond	kr.	500,00
Tryksager, giro m. m.	kr.	44,00
Porto m. m.	kr.	188,68
Kassebeholdning at overføre	kr.	1.492,59
	kr.	4.695,68

Tønder, den 1. juni 1953. *Erik Larsen*

Revideret den 27. august 1953 *Alfred Karkov. Boe Boisen.*

Meddelelse fra kassereren

Kære kammerater!

I er nok så rare så vidt muligt at indsende kontingentet ved hjælp af indbetalingskortet og helst inden alt for længe. Det er et ret stort ekstraarbejde at skrive opkrævninger, og I må betale mere i porto, når vi skal sende bud efter pengene.

Venlig hilsen
Erik Larsen

Et par ord fra formanden

Kære kammerater

Der er atter gået et år. Store ting at berette om har jeg ikke. Der har heller ikke i år været forsøgt noget elevmøde i Tønder, thi dels er det vanskeligt at gennemføre og dels er det såre vanskeligt at opnå fornøden tilslutning, men det er muligt, vi forsøger i pinsen 1954. Årsskriftet vil jeg lade tale for sig selv, og jeg vil lige nævne, at de første penge til Tøndringer-samfundets legatfond er lagt til side, og styrelsen regner med at kunne henlægge noget mere i år.

Inden i årsskriftet vil man finde en stemmeseddel, og jeg beder jer om ikke at kaste den i papirkurven, men benyt den i stedet for til sit formål. Indsendes til mig — Ringparken 20, Roskilde — senest 1. februar. Venlig hilsen

Studius

Dimittender 1944

Da vi i 1954 har 10 års jubilæum, beder vi jer tilkendegive, om I har lyst til at samles i Tønder. Send forslag om tid og festens form etc. til undertegnede.

Th. Lauridsen,
Ringparken 20,
Roskilde

G. Øhlenschlæger
Tommerup skole,
pr. Knarreborg

Året rundt...

Fredag d. 29. august 1952.
Ordinær generalforsamling.
Efter beretning og regnskab, der blev godkendt, valgtes den nye styrelse. Det blev:
Grete Larsen, S. S., formand.
Åge Andersen, præp., næstformand.
Knud Skov Madsen, S. S., kasserer.
Outsen Bertelsen, S. II, landsrådsmedlem.
Gina Callesen, S. I, sekretær.
Niels Fawbye Andersen, S. S.
Thea Rasmussen, S. II.
Birgit Højer Nielsen, S. III.
Ejnar Lund, S. IV.
Under evt. blev kontingentet til elevforeningen forhøjet til 8 kr.

Tirsdag d. 16. sept. 1952.
„Galathea lægger ud" — en strålende farvefilm, der blev vist og kommenteret af Harry Mielche, der fik et fortjent stort bifald af en stuvende fuld festsal.

Fredag d. 19. sept. 1952.
Udflugt til Als, hvor vi bl. a. aflagde besøg på Idrætshøjskolen, Danfoss og Nordborg slot.

Lørdag d. 27. sept. 1952.
Idrætsstævne i Ribe. Tønder placerede sig fint i såvel boldspil som atletik.

Lørdag d. 4. oktober 1952.
Atletikstævne med efterfølgende fest på seminariet. S. I. underholdt. — Sodavands- og pølsebar.

Fredag d. 10. oktober 1952.
talte Jørgen Wulff, V.U., om atlantpagten. Efter kaffebordet var der livlig diskussion. - Til slut fortalte Wulff små træk fra sine rejser. God tilslutning.

Lørdag d. 15. nov. 1952.
Musikfest for fuldt hus; og koncerten gjorde stor lykke, især afdelingen „Landsbyens forår". Et godt orkester og en hyggelig bar formåede at skabe god stemning.

Fredag d. 29. nov. 1952.
Forstander Boje-Rasmussen, „Landerupgård", holdt foredrag og viste en film om arbejdet blandt drengene på skolehjemmet. - En udmærket aften med god tilslutning.

Onsdag d. 10. december 1952.
Radioens daværende foredragschef, Arne Fogh Pedersen, talte om „Sand og falsk opfattelse af virkeligheden", der blev et virkelig godt og interessant foredrag. Efter kaffen besvarede foredragschefen spørgsmål angående radioprogrammer. Desværre var der forholdsvis ringe tilslutning.

Fredag d. 19. december 1952.
Julefest. Studenterklassen opførte G. B. Shaws: Helte. Udmærket og sjovt spillet. Derefter havde vi en ualmindelig hyggelig og stemningsfuld aften i festsalen, der var smukt pyntet af præp.

Lørdag d. 17. januar 1953.
Prof. Hal Kock talte om „Voksenopdragelsen og højskoler". Det blev en interessant og lærerig aften for de mange, der var troppet op; læsesalen var stuvende fuld.

Lørdag d. 24. januar 1953.
Prof. Steffen Steffensen (student fra statsskolen her i Tønder) talte om forfatteren Rainer Maria Rilke.

Fredag d. 30. januar 1953.
God underholdning ved II. klasse og seminarielærer Adolfsen.

Søndag d. 1. marts 1953.
Kirkekoncert ved seminariets kor og orkester under ledelse af Graugaard.

Søndag d. 7. marts 1953.
Bellman's aften. „Onkel Jørgen", adjunkt ved Maribo statsskole, fortalte om Bellman's liv og gav prøver på hans sange. En hyggelig aften.

Lørdag d. 21. marts 1953.
Lektor Sophie Petersen fortalte os om sin rejse gennem Afrika fra Nigeria til Bechuanaland samtidig med, at hun viste os farvelysbilleder.

Lørdag d. 14. marts 1953.
Harboe fra Sønderborg, som har deltaget i „Hugin"s togt til England fortalte os om rejsen på en fornøjelig måde.

Mandag d. 8. juni 1953.
Dimissionsfest.

Fredag d. 28. august 1953.
Mimsefest.

Vore 25 års jubilarer

Mads Bergmann. Dim. 1928 derefter forskelligt vikararbejde. 1930 fast ansat i Bylderup og 1934 i Terkelsbøl. 1942 lærer på Nordborg slots efterskole. 1944 lærer i Ribe og 1953 konsulent for særundervisningen i Ribe. Årskursus i dansk og tysk samt kursus i talepædagogik og hjælpeundervisning.

Jørgen Andersen Bruun. Dim. 1928 og derefter til 1930 ansat på Nordborg slots efterskole. 1930—31 andenlærer i Øse og 1931 førstelærer i Hostrup. 1928 sløjdkursus og 1938 Nordisk lærerkursus på Askov. Været formand for Øse ungdomsforening, for Øse foredragsforening, for D. N. U. (Ribe amt) samt for D. L. F. 112. kreds. Er for tiden sognebibliotekar samt formand for „Sydvestjyllands Biblioteker". Gift med Valborg Hornhaver (28).

Christine Theodora Caspersen. Dim. 1928. Lærerinde i Mommark. Ingen oplysninger indkommet.

Magda Nathalia Frantzen. Dim. 1928. Gift Bock Damsgaard. Er nu lærerinde i Åbyhøj. Ingen oplysninger indkommet.

C. Johs. Friis Christensen. Dim. 1928. Lærer i Åstrup pr. Haderslev. 1945 lærer ved Ansgar-skolen i Slesvig. Ingen oplysninger indkommet.

Antonie Hannibal. Dim. 1928. Vikar i Sønderborg til 1930 og samme år gift med W. Christiansen (25). Bosat i Vennemose, Jejsing og fra 1949 i Tønder. Vikar ved kommuneskolen.

Eline Horne. Dim. 1928. Lærerinde i Stevning på Als og senere i Svenstrup. Ingen oplysninger indkommet.

Valborg Hornhaver. Dim. 1928 og vikar i Skanderborg til 1929. 1930 vinterlærerinde i Hostrup. 1931 vinterlærerinde i Øse. 1946—47 vikar i Hostrup. 1947—48 vinterlærerinde i Hostrup. 1948 fast ansat som lærerinde i Hostrup. Gift med Jørgen Bruun (28). Siden 1930 organist ved Øse kirke. Medlem af menighedsrådet.

Eli Petra Israelsen. Dim. 1928. Har været lærerinde i Odense. Gift med skoleinspektør Nielsen, Viborg. Ingen oplysninger indkommet.

Hans Jørgen Lund Jensen. Dim. 1928 og samme år deltaget i undervisningen i henhold til Byskov-cirkulæret. 1929—30 vikar ved Mejls skole, Varde landsogn. 1931 enelærer i Pederstrup skole, Mogenstrup sogn. 1934 gift med husass. Mary Hansen, Veflinge. 1941 førstelærer ved Mogenstrup skole og samme år kasserer og kirkeværge ved Mogenstrup kirke. 1943 afsluttende kursus på sløjdlærerskolen i København. 1949 formand for aftenskolenævnet og 1950 formand for børneværnsudvalget.

Andreas Jeppesen. Dim. 1928 og derefter vikariater i Gråsten, Kosø, Hedensted og Bolderslev. 1930 andenlærer i Bolderslev. Gift med frk. M. Haase, Hjordkær. 1933 enelærer ved Hedensted skov skole. 1948 overlærer ved Hedensted komm. mell. og realskole. 1933 til dato kirkesanger og kirkebylærer ved Hendensted kirke. Foruden forskellige mindre kursus årskursus i geografi 1948—49 og i dansk 1951—53. Tilsynsførende for Københavns børneværn. Tidligere forskellige formandsposter i lærerråd og lokale foreninger.

Johannes Malle Johansen. Dim. 1928. Lærer i København og 1952 udnævnt til overlærer samme sted. Ingen oplysninger indkommet.

Christian Jørgensen. Dim. 1928. Lærer i Vester Sottrup. Død ved ulykkestilfælde i august 1944.

Alfred Karkov. Dim. 1928 og 1929 eksamen i sløjd fra Askov. 1930 vikar i Vornæs på Tåsinge. 1932 vikar i Horslund pr. Ribe. 1935 vikar i Høm pr. Ribe. 1937 vikar i Seem pr. Ribe og fast ansat ved samme skole 1938. Ansat som enelærer ved Lund skole pr. Bylderup Bov i 1948. Desuden en mængde mindre vikariater. 1931 gift med kontrolassistent Lovise Jepsen, Hømlund.

Margrethe Kjær. Dim. 1928. Gift med Jens Gammelby-Jensen (29) lærer ved Mjels skole pr. Varde. Ingen oplysninger indkommet.

Carl Knudsen. Dim. 1928 og samme år ansat ved Københavns kommunale skolevæsen, de to første år som vikar, knyttet til Ryesgades Skole, siden ved Nørre Alle's Skole. Gift 1932 med Edel M. Carlsen.

Kristian Kristensen. Dim. 1928, fra august 1928 til september 1929 lærer ved Bramminge private real- og efterskole, derefter førstelærer i Mjolden, Tønder amt. Gift 1930 med lærerinde Johanne Østergård, Billum. Fra 1. januar 1947 ansat som lærer ved Tønder kommuneskole, overlærer fra april 1951, siden 1953 forstander ved Tønder tekniske skole.

Marie Lassen. Dim. 1928. Gift Nottelmann og virker for tiden som lærerinde i Hamborg. Ingen oplysninger indkommet.

Andreas Peter Lund. Dim. 1928. Forskellige vikariater indtil 1930, da ansat

som enelærer i Abkær. Sløjdkursus 1939. Årskursus i dansk 1944. Formand for Vedsted sogns Danske Samfund. Formand for Over Jerstal ungdomsforening 1943—53. Formand for fælleslærerrådet for Vedsted sogn siden 1945 og kommunerevisor fra samme år. Gift 1932 med Marie Asgård.

Kirsten Munk Nielsen. Dim. 1928 og samme år „Byskovvikar" i Røllum. 1929 vikar i Gråsten. 1929—34 lærerinde ved det kgl. blindeinstitut på Refsnæs. 1934—35 lærerinde ved Fåborg kommunale skolevæsen. 1935—43 lærerinde ved Odense kommunale skolevæsen. 1937—43 tillige ved Odense kommunale efterskole (husgerning). 1943—50 seminarielærer ved Ribe statsseminarium. 1943—50 fungerende skolekøkkeninspektør. 1950 kgl. udnævnelse som skolekøkkeninspektør. Talepædagogisk kursus 1931. Årskursus i husgerning 1932. Den suhrske husmoderskole 1933. Gymnastikkursus 1934. Tegnekursus 1941. Årskursus i tysk 1942. Udvidet husgerningskursus 1943. Studierejser i Norge, Sverige og Finland. Medlem af repræsentantskabet for specialkursus i husholdning ved Århus universitet fra 1945. Timelærer ved samme fra 1945. Medarbejder ved nogle leksika o. l.

Kristian Kolbye Nielsen (nu Kolbye-Nielsen). Dim. 1928. Været lærer i Kastrup og er nu viceskoleinspektør samme sted. Ingen oplysninger indkommet.

Gudrun Helweg Otterstrøm. Dim. 1928. Eneste vikariat var 5 måneder i Sønderborg i 1929 og derefter årskursus i skolekøkken. 1929 gift med Dines Skafte Jespersen (26). Givet undervisning i vævning fra 1935, de to sidste år desuden to kommunale hold. Har sammen med Manny Mule Jørnung udgivet „Væv selv" og „Firskaftsvævning".

Henrik Frederik Petersen. Dim. 1928. Har været enelærer i Frederikskog pr. Højer. Er nu enelærer ved Abterp skole pr. Bredebro. Ingen oplysninger indkommet.

Holger Petersen. Dim. 1928. Vinteren 1928—29 lærer ved Rens efterskole. 1929—30 aftjentes værnepligten dels i Haderslev, dels på Kronborg og i Tønder. 1930 vikar i andenlærerembedet i Arnum. 1932 fast ansat samme sted. 1934 gift med Kjestine Hansen, Arnum. 1936 enelærer og kirkesanger i Vodder. 1943 sløjdlærereksamen i Askov. 1947 kommunelærer i Haderslev ved Louiseskolen. 1949 formand for Haderslev lærerforening. 1951 forstander for den komm. ungdomsskole. 1952 årskursus i tysk. 1953 overlærer.

Thomas Anton Petersen. Dim. 1928. „Byskov-vikar" i Bredebro indtil jan. 1929. Flere korte vikariater. 1929—30 vikar i Vennemose og 1931—32 vikar i Kløjeng. Fra april 1933 ansat i Sofiedal — først som vakancelærer og aspirant — derefter som enelærer fra august 1934. Gift med Kathrine Vang fra Rindom ved Ringkøbing.

Fride Johanne K. Rasmussen. Dim. 1928. Har været lærerinde i Hellerup og er nu overlærer samme sted. Ingen oplysninger indkommet.

Johannes Lund Ventzel. Dim. 1928. Har været enelærer i Bahl pr. Outrup. Er nu lærer i Staby pr. Ulfborg. Ingen oplysninger indkommet.

Siden sidst...

Dekorationer:

Frederik J. N. Nielsen (31) er blevet Ridder af Dannebrog.

Ansættelser og udnævnelser:

Hans Krogh (14) viceskoleinspektør ved Ahlmannskolen, Sønderborg.

Kathrine M. Rasmussen, f. Kjær (24) timerlærerinde i Glumsø.

C. J. Andersen (26) lærer i Odense.

Holger Petersen (28) overlærer i Haderslev.

M. Bergmann (28) konsulent for særundervisningen i Ribe.

A. H. Andersen (30) overlærer i Søborg.

Jens Chr. Hansen (30) skoleinspektør i Hornslet.

Peter Kromann (31) viceskoleinspektør ved Grådybskolen, Esbjerg.

Sven E. Knudsen (31) førstelærer ved Snøde skole, St. Snøde.

Frederik J. Nielsen (31) forstander for Efterskolen i Julianehåb og skolekonsulent.

Karlo Kr. Bach (33) overlærer i Sønderborg.

Hugo Dæhnert (35) ledende skolepsykolog i Århus.

C. Juhl (35) overlærer i Sønderborg.

Jens Lampe (38) lærer i Nyborg.

Hans Helbo (38) lærer ved husflidsseminariet i Kerteminde.

Peter J. Petersen (39) leder af og konsulent for særundervisningen i Randers.

Theodor L. Mühlenhaus (39) lærer ved den tyske skole i Holbøl.

Christine Poulsen, f. Petersen (39) lærerinde i Rødekro.

Chr. Andersen (40) enelærer ved Holev skole pr. Marslev.

Erik Wiene (42) lærer i Nimtofte.

Claus Færgemand (43) førstelærer i Mommark.

Th. Nørrelund Laursen (44) lærer i Riis-Tebstrup.

Th. Lauridsen (44) lærer i Roskilde.

Johanne M. Friis Christensen (45) lærerinde i Sønderborg.

Ellen Brag (45) lærerinde i Hjordkær.

Asbjørn Bøgeskov (46) sekretær i undervisningsinspektionen.

Nina Jensen (46) lærerinde ved Haslev seminarium.

Tage Hasberg (46) førstelærer ved Lebølgård skole, Over Tandslet.

Inger Færgemann, f. Petersen (46) lærerinde i Mommark.

Poul Olesen Müller (46) lærer i Brande.

Th. Bech Nielsen (46) førstelærer i Skovby.

Sven Gammelgård (47) førstelærer i Kollund.

Astrid Madsen, f. Sørensen (47) timelærerinde i Ballerup-Måløv.

Jens Hansen Jacobsen (47) lærer i Rødding.

Else Marie Jacobsen, f. Hansen (47) lærerinde i Rødding.

Niels G. Kragelund (47) er fra 1.

april 1953 antaget som forstander for den nyoprettede ungdomsskole i Bælum.

Jørgen Tomzak (48) lærer i Kirkehørup.

Kaj Varming (49) lærer ved Blaakilde ungdomsskole, Tarm.

Frode Paulsen (49) f. a. i Vojens.

Voldborg Nielsen (50) f. a. i Grindløse.

Folmer Lund Nielsen (50) vikar ved Nørreby skole, Bogense.

Else Hørlyck (50) ansat som velfærdssekretær på Rederiet Lauritzens tankbåd „Berta Dan". Underviser i engelsk, spansk, regning, fodbold, bogbinding etc.

Bodil Gregersen (50) lærerinde i Lyngby-Tårbæk.

Johannes J. Andersen (50) lærer ved Stubbæk skole, Åbenrå.

Cecilie Eskesen (50) lærerinde i Vejen.

Johannes Sørensen (50) f. a. i Hadsund.

Kirsten Christensen, f. Bennike („51") lærerinde ved Søborg skole.

Børge Petersen (52) aspirant i Nordborg.

Knud Hedeboe (52) aspirant ved Gladsaxe skolevæsen.

Sigrid Hansen (53) asp. i Assens.

Ejnar Lund (53) været vikar ved Hjerpsted skole — efter nytår vikar ved Præstø skole.

Grethe Larsen (53) vikar ved Præstø skole.

Ludolph Matthiesen (53) vikar ved øvelsesskolen i Haderslev.

Cecilie la Cour Petersen (53) årsvikar i Ringe.

Signe Jacobsen (53) asp. ved Gronnebæk skole, Jels.

Arne J. Bruvig-Hansen (53) asp. i Rens.

Mogens Jensen (53) asp. i Hornslet.

Elisa Madsen Bækholm (53) asp. i Gørding.

Dines Østergaard (53) asp. i Øster Højst.

Sydslesvig:

Thomas Madsen (elev fra 1920—22) har virket i 20 år som lærer ved Duborg-skolen. Er nu udnævnt til adjunkt.

Niels P. N. Jungersen (24) viceskoleinspektør ved Gottorpskolen i Slesvig.

N. Bøgh Andersen (29) er fra april 1954 udnævnt til forstander for højskolen i Jaruplund.

Friedrich W. Stäcker (36) lærer ved den tyske skole i Hyllerup.

Jørgen P. Jørgensen (41) viceskoleinspektør ved Jens Kruseskolen i Egernførde.

Dorthe Krogh (51) lærerinde i Kappel.

Aage Fisker (51) lærer i Kappel.

Soldater:

Christian Glenstrup (51) hjemsendt 15. 12. 1953.

Henry Grønning Raabjerg (53) soldat i Odense.

Jørgen Jørgensen (53) flyveelev på Forskolen i Skrydstrup.

Ernst Jeppesen (53) soldat i Tønder.

Peter Brogaard Andersen (53) sergentskolen på Kronborg.

Holger Henriksen (53) soldat i Tønder.

Povl A. Lund (53) og Nis P. Hansen (53) er også inde som soldater.

Hans A. Sørensen (53) Fodfolkets sergentskole, Helsingør.

Kursus og lignende:

Ejnar Nielsen (24) kursus i sang og musik.

Christine Jepsen (24) kursus i småbørnsundervisning.

Lars Bjørndahl Nielsen (24) årskursus i svensk.

A. Jeppesen (28) årskursus i dansk.

Hans P. Eskildsen (29) kursus i gymnastik og sløjd.

Nanna Asgaard Nielsen (30) årskursus i dansk og kursus i undervisning af læsesvage.

Sven E. Knudsen (31) årskursus i dansk (Vejen).

Rudolf Lave (35) studierejse til USA efter indbydelse af National Education Association.

Arne Hou (36) sløjdkursus og historiekursus.

Jens Lampe (38) studierejse til Østtyskland, Czeckoslovakiet, Ungarn og Rumænien.

Nelly M. Juul Hansen, f. Mortensen (40) gymnastikkursus på Snoghøj gymnastikhøjskole.

Kirsten B. Jørgensen (41) 3 mdrs. kursus på Manchester University.

Viggo E. Schøtt (43) har studeret særundervisning i Eskilstuna i maj 1953.

Peter Nissen Hansen (44) særklasseudvalgets kursus for læseklasselærere.

Th. Lauridsen (44) årskursus i historie og kunsthistorie.

Helge Møller Christensen (46) svømmelærereksamen samt årskursus i engelsk.

Betty Jacobsen (46) afsluttende håndarbejdskursus for lærerinder i eksamensskolen.

Axel E. Egelund (46) sløjdlærereksamen fra Askov. Årskursus i geografi.

Asbjørn Bøgeskov (46) kursus i engelsk. Tillægseksamen i fransk.

Inger Andersen (47) 1½ års studieophold i England. Været ansat c. 1 år i en engelsk kommuneskole.

Else Møller (47) kursus i fransk I og II.

Jens H. Jacobsen (48) og Else M. Jacobsen (48) har afsluttet 1½ års studierejse i Canada og USA.

Bodil la Cour Petersen (48) årskursus i sang og musik.

Gudrun Horsbøl (48) årskursus i engelsk (Odense).

Christian Jørgensen (49) biblioteksskursus samt årskursus i fysik.

Anne Else Korn Hansen (52) svømmelærereksamen fra København. I. del af skolekøkkenudd. Mindre kursus i undervisn. af svagtbegavede.

Jens Mollerup Hansen (52) biblioteksskursus i Kolding.

Knud Hedeboe (52) årskursus i pædagogisk psykologi.

Bryllup:

Nelly M. Mortensen (40) med ungdomskonsulent Erik Juul Hansen, Thisted.

Gerda Kudahl (41) med lærer Esland, Herning.

Grethe Larsen (53) med Ejnar Lund (53).

Povl Tage Jensen (47) med frk. Tove Jensen.

Kr. Østergård Sørensen (52) med lærerinde, frk. Cecilie Østergård, Højer.

Johannes J. Andersen (50) med kontorassistent Jenny Wolff.

Kirsten Bennike (—) med lærer Palle Christensen, Søborg.

Andet:

Inger Merete Nordentoft (23) har fået udgivet „Vi og vore naboer", Læsning for 4. skoleår. Fortsættelse af „På landet og i byen" og „Danmarksbogen".

Ejnar Nielsen (24) formand for Sønderjysk forening. Kredsfører i F. D. F.

Dines Skafte Jespersen (26) har i efteråret fået udsendt en radiofølje-ton „Himmel og Hav — og en Ø" — om første læreår på Hirsholmene.

Kr. Kristensen (28) forstander for Teknisk skole, Tønder.

N. Bøgh Andersen (29) formand for Sydslesvigsk Forening, Medlem af Flensborg amtsråd.

Peter Kragelund (31) formand for Slesvig-Ligaen.

Frederik Nielsen (31) har skrevet Grønlands første børnebog og en fangstroman „Thomas".

Arne Hou (36) formand for ungdomsforeningen i S. Løgum og omegn. Kredsfører i F.D.F.

Jørgen Birk (36) forstander ved Fuglebjerg handelsskole.

Johs. Fink (39) redaktør og medudgiver af arbejdsheftet „Sønderjylland, landet mellem Kongeå og Ejder".

Viggo E. Schøtt (43) lærer på Esbjerg årskursus. Deltaget i Den nordiske hjælpeskolekongres i Sigtuna.

Gunnar Øhlenschlæger (44) medlem af menighedsrådet i Tommerup.

Nina Jensen (46) medhjælper ved gymnastikinspektionen for Præstø og Maribo amter.

Sven Gammelgård (47) formand for Kollund ungdomsforening. Medlem af Gråsten lærerkreds idrætsudvalg. Medlem af bestyrelsen for Landsdelingsførerforeningen.

Povl Tage Jensen (47) kompagnichef i Hjemmeværnet.

Hugh Lauridsen (48) medlem af idrætsudvalget i Tønder Amts Idrætsforening.

Christian Jørgensen (49) formand for ungdomsforeningen i Kliplev.

Kr. Østergård Sørensen (52) bibliotekar ved Højer bibliotek.

Anne Else Korn Hansen (52) aftenskoleundervisning i engelsk i A. O. F.

Døde:

Jørgen B. Leth (45) død 9. 5. 53 som kommunelærer i Herning.

Afsked:

Sophie Vestergaard-Jespersen, f. Petersen (38) søgt og fået afsked.

Inden for murene

Herr seminarielærer Asmind Graugaard blev kaldet til forstander for Århus aftenseminarium fra 1. oktober.

Da en vikar til herr Graugaards timer ikke har kunnet skaffes, har undervisningen indtil nytår været indrettet således: Herr Graugaard har i hver weekend undervist 3. studenterklasse indtil dennes musikeksamen.

Herr skoleinspektør Brahm har overtaget sangtimerne i 3. og 4. seminarieklasse, specialundervisningen og korsang.

Fru Margrethe Nissen har sang i 1. og 2. seminarieklasse og i 1. studenterklasse.

Herr Erik Larsen har overtaget en del sangpraktik under specialeundervisningen, samt orkesterprøverne.

Under ugentligt tilsyn af herr Graugaard besørges violinundervisningen af seminarieeleverne Riggi Petersen, 3. studenterklasse, og Tove Hansen, S. IV.

Herr Kryger Kristensen er efter ansøgning flyttet til Svendborg, og i hans sted er antaget cand. mag. frk. Christiane Sørensen, Roskilde.

Herr lærer Hans Henriksen, tidligere Holme-Tranebjerg kommune, Århus, er blevet ansat i afdøde lærer K. E. Christiansens embede og deler nu tegnetimerne på seminariet med herr lærer Gottfred Møller.

Med udgangen af september 1953 forlod hr. Graugaard Tønder Statsseminarium, hvor han har været ansat fra 1937, for at tiltræde stillingen som seminarieforstander i Århus.

Med sorg tager vi afsked med hr. Graugaard, med taknemmelighed tænker vi på, hvad han har udrettet. Hans arbejde med de musikalske opgaver var præget af en lykkelig forening af umiddelbar musikglæde og grundig musikkultur. Det kom ikke blot seminariet til gode, men også byen og landsdelen, ja, gennem radioen nåede det endnu videre ud. Samtidig havde hr. Graugaard øjnene åbne for, hvad der skete i seminariets lille samfund. Han følte sig engageret i det, der skete omkring ham. Han havde et skarpt blik for, hvor der var brug for en hjælpsom håndsrækning, for et opmuntrende ord, for et godt råd. På sin stilfærdige måde forstod han at sætte tingene på plads.

Vi er ham alle taknemmelige for de år, vi har haft ham som kollega og lærer. Vi ønsker ham meget glæde af hans nye opgave. *Asger Nyholm.*

Officielt fratrådte seminariets pedel siden 1940, fhv. snedkermester *Rasmus Frandsen* sin stilling i løbet af sommerferien.

Redaktionen af årbogen vil gerne knytte en tak til hr. Frandsen på linie med hvad der fra forskellig side blev sagt ham ved dimissionsfesten i juni. Mange gamle tøndringer vil til deres seminarieminder føje erindringen om hr. Frandsen som en trofast og hjælpsom tjenestemand. *Sch.*

Tønder og Omegns Bank A/S

Telefon 22008

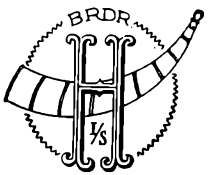
Kolonlal, delikatesser, vine
tobak, cigarer, cigaretter

Rud. Th. Kaysen

Østergade 32 Telefon 167

Foto
så
Gabs

Vestergade 72 *Telefon 627*

Ure, optik, guld- og sølvvarer i Tønder amt fra

Brdr. Hansen I/S

Storegade 23 . Telefon 232 . Bedste reparationsværksted

Skal De bruge blomster

„Blomsterhallen"
besørger alt
til rimelige priser

Telefon 314 *Vestergade 10*

Den friskbrændte kaffe
får De hos
Tygesen
Tobaksvarer, vine og alt i tørkost

Thomas Tygesen, ved seminariet

Som i gode gamle dage
juleknas
selvfølgelig fra
VOR BAGER
Telefon 14

Slagteri
pølsemageri

Frende Petersen *ved seminariet*

Tønder Sparekasse

Stiftet 1820

M. Christiansen
TØNDER
. . . et godt sted at handle

Frugtcentralen
G. Due Sørensen
Storegade 19 TØNDER Telf. 575

Vi leverer også gerne til Dem.
All inden for kolonial
M. A. Meyer
Carstensgade 26 Telefon 22029

Tønders ældste specialforretning
i kaffe, the, hjemmelavede chokolader, samt vine og spiritus
Marie PETERSENS EFTF.
Storegade 8 . Telefon 268

Hvis skoene vil trække vand,
så gå til **Wegner**
straks på stand.
Han ordner dem for dig med glæde,
så aldrig mer' de trækker væde.
Østergade 4

Stort udvalg i papirvarer, fyldepenne, pencils, telegrammer
Vi fører alle dag- og ugeblade
Bladcentralen
Vestergade 19 Telefon 268

Orbesen & Co.
TØNDER

I herre- og drengetøj
finder De altid de rigtige ting hos
Christian Petersen
HERRE HUSET
Vestergade 18 Tønder Telefon 156

Chr. Schwennesen
Fotografisk atelier og fotohandel
MULTIFOTO
Telefon 336 . Vestergade 6
Al fotografering og alt amatørarbejde udføres i atelieret i forhuset, 1. sal

WERNERS BAGERI

Husk »Kino« i Tønder

Altid 1. klasses program . Telefon 490

Pensionat

Første klasses pension
Moderate priser

Østergade 57 **P. Hansen**

Seminaristernes barber bor

Østergade 55

E. Hansen

Seminarieelever, vi mødes i

Til hverdag
og fest
Lauritzens is
smager bedst

Kinobaren

til en kop kaffe eller kakao

De ringer
vi bringer
Telefon 619

C. Feddersen

sadelmager og polstrer

Lædervarer

Vestergade 66

Seminarister køber selvfølgelig i

Østergades ur-, optik- og guldsmedeforretning

H. Sørensen

Tønder . Telefon 281

Carl Tiedemann A/S

Lager Tønder øst, Tønder vest **Telefon 21056 - 21057**

Handelsbanken i Tønder

Filial af aktieselskabet Kjøbenhavns Handelsbank

Jacob A. Bödewadts eftfl.

Indehaver F. Bødewadt

Telefon 128

Guldsmed - Kunsthåndværk
og keramik

MANØ

Kolonialvarer

Telefon 466 — Vestergade 74

Carstens efterflg.

Telefon 368

Farver . tapeter . guldlister . pensler
tuber og farvelader

Mit reparations- og cykleværksted
anbefales

J. Langfritz

Østergade 43

Gustav Rothes bogtrykkeri

Søndergade 8 . Grundlagt 1876 . Telefon 101

Møbelhåndværk
Møbelpolstring
fra egne værksteder

Hans Jutzen

Vestergade 37 . Telf. 81

Foto hos

polyfoto

DET NATURLIGE FOTOGRAFI

Tønder

Sidste nyheder
i damehatte!

Hanne Usinger

Østergade 32

Johs. Paulsen Schmidt

Bøger, papir, kunst, fyldepenne og pencils

Duplikering af enhver art

Østergade . Tønder . Telefon 349

P. L. Dinsen A-S

Brændselsforretning

Korn, foderstoffer og kunstgødning

Mellemgade 5 . Tønder . Telefon 116

Aksel Michelsen

Kul og trælast

bygningsartikler - støbegods

Tønder vest . Telefon 2530 . 2531

Manufaktur, trikotage, konfektion, gardiner

Gå til fagmanden, gå til

Foto Magasinet

W. Chr. Timm

Vestergade . Telefon 152

Den Danske Landmandsbank

HYPOTHEK- OG VEKSELBANK

Aktieselskab

Tønder afdeling *Telefon 22122 og 22123*

. . . Mælken *med den gyldne kapsel*

Tønder Mejeri

El-installatør

Svend Kirchheiner

Vestergade 7

Telefon Tønder 45

P. A. Nielsen

Forretning: Spikergade 18
Lager: Allegade 13
Udstilling: Spikergade 28

Gælder det nyt fodtøj
og skal det gamle ordentlig repareres

Så **Peter Nissen**

skotøjsforretning

Vestergade 41, Tønder, tlf. 269

Seminaristernes indkøbssted

Eget værksted

Gælder det skolebøger, skolemateriel, fyldepenne, kuglepenne, pencils

gå til **Andersen & Nissen**

Bøger . Papir . Kunst

Storegade 26 . Tønder . Telefon 342

Den sko De søger

finder De med lethed hos

M. Riggelsen

Skotøj for alle

Storegade 20 Telefon 282

Johs. Bock

Manufaktur . Konfektion

Tønder Telefon 162

Johs. Thomsens eftf.

Indehaver Peter Christensen

KUL . TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER

Telefon 21450-51 **Tønder** Nørregade 9-11

De sidste nyheder i kjoler, overtøj og lingeri findes altid i

Damehuset

Vestergade 23

Peter KJÆR

URMAGER & OPTIKER

VESTERGADE 26 · TØNDER · TELEFON 6

Th. Laursens Bogtrykkeri

Jernbanegade 8 . Tønder . Telefon 2550

J. N. Jepsens boghandel

Telefon 341 . Tønder . Storegade 5

MISSIONSHOTELLET

Storegade 9 . Telefon 108

Stedet, hvor man er hjemme, når man er ude.

Svend Aa. Ryborg

Udsøgte kolonialvarer

i topkvalitet bedst fra

C. J. Lindhardt

Vestergade 43 . Telefon 300

Mælk, fløde, smør, ost

bedst fra

M. HANSEN

Vestergade 58 . Telefon 455

Heine Christiansen

Kolonial
Vin
Delikatesser

Slotsgade 1 TØNDER Telefon 121

EGONS

Blomster

Telefon 719 . Østergade 29

Kemisk renseri PIKA

P. J. Schmidt

Østergade 49 . Telefon 682

Gælder det tørkostbordet

så

ERNA's Pålægsforretning

Østergade 14

TØNDER LANDMANDSBANK A/S

Telefon 2163. 2164, 2165

Tobak

Kolonial

Vine

Delikatesser

„DEN LILLE" Kolmand

CHR. BRODERSEN

Strucksalle 41 Tønder Telf. 22464

Werner Petersen
August Müllers efterf.
Kolonial . Vine . Delikatesser
Materialhandel
Vestergade Tønder Telefon 334

Indramning af billeder
bedst og billigst hos
Glarmester Bohde
Østergade 20 . Tønder

Vil De holde Dem à jour med hvad der sker på seminariet
så bestil abonnement på »MARSKEPI«
Pris pr. år 2,50 kr. Adr.: »MARSKEPI«, seminariet, Tønder. Bent Sørensen

Johannes
PETERSEN
CIGARFORRETNING ✦ TØNDER ✦ TORVET

GØR DERES INDKØB
hos vore
annoncører.
Derved
støtter De
Tøndringer-
Samfundet

